

SPRAWOZDANIE VII. DYREKCYI PRYWATNEGO GIMNAZYUM ŻEŃSKIEGO

IM. KRÓLOWEJ JADWIGI
W KRAKOWIE („PAŁAC SPISKI”).

ROK SZKOLNY

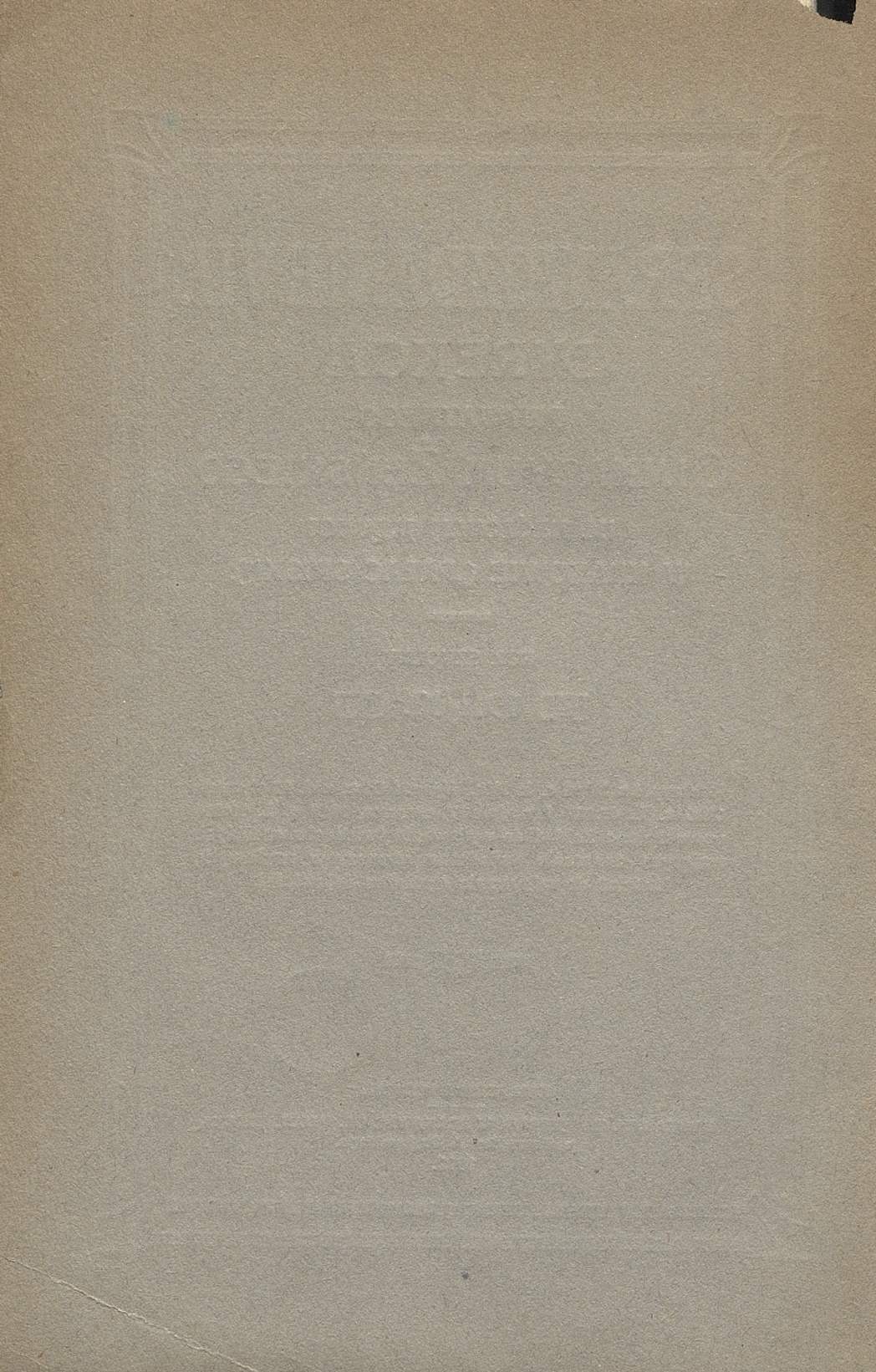
1911/12.

Reskryptem Wys. c. k. Min. Wyzn. i Ośw. z d. 23 stycznia 1906 r. L. 47.227 i z dnia 7 czerwca 1910 r. L. 19.014 upoważniono Zakład do wydawania świadectw szkolnych mających znaczenie świadectw gimnazyów rządowych, tudzież do odbywania egzaminu dojrzałości.

NAKŁADEM DYREKCYI.

DRUKARNIA ZWIĄZKOWA W KRAKOWIE, UL. MIKOŁAJSKA 13,
pod zarządem A. Szyjewskiego.
1912.

7034

SPRAWOZDANIE VII. DYREKCYI PRYWATNEGO GIMNAZYUM ŻEŃSKIEGO

IM. KRÓLOWEJ JADWIGI

w Krakowie („Pałac Spiski“)

za rok szkolny 1911/12.

Reskryptem Wys. c. k. Min. Wyznań i Ośw. z dnia 23. stycznia 1906. r. L. 47.227 i z dnia 7. czerwca 1910. r. L. 19.014 upoważniono zakład do wydawania świadectw szkolnych, mających znaczenie świadectw gimnazyów rządowych, tudzież do odbywania egzaminu dojrzałości.

NAKŁADEM DYREKCYI.

CZCIONKAMI DRUKARNI ZWIĄZKOWEJ (ULICA MIKOŁAJSKA L. 13)
POD ZARZĄDEM A. SZYJEWSKIEGO.

1912.

TREŚĆ:

1. Józef Wiśniowski — Irydion. (Odczyt, wygłoszony w czasie jubileuszowej uroczystości Z. Kasińskiego w Krakowie), str. 3.
2. Część urzędowa, str. 24.

IRYDION.

(Odczyt, wygłoszony w czasie jubileuszowej uroczystości
Zygmunta Krasińskiego w Krakowie).

Po wszechludzkiego znaczenia problemie, jaki poeta poruszył w „Nieboskiej“, przyszła kolej na piastowany od dawna pod sercem problem narodowy, na rozwiązanie palącej zagadki, jakie Ojczyznę naszą czeka Jutro i pod jakimi warunkami wskrześnie i tak podniosły rodzi się „Irydion“.

Poemat jako protest wulkaniczny bucha w pierwotnej swej szacie żywiołowo, do wtóru z pieśnią zemsty Wallenroda, by w miarę upływu czasu przerodzić się w gorące hasło pracy i miłości i w dzisiejszej, nieskazitelnej czarować piękności.

„Wallenrod“ Mickiewicza rozpalał duszę poety gorejącym żarem uczucia patryotycznego, upadek powstania listopadowego rzucał go w otchłań buntu i rozpaczy, pamięć dzieciństwa i składanych przysiąg, że nienawidzić będzie obce jarzmo, rodziła żądę zemsty i odwetu a równocześnie prochy ruin rzymskich i tryumf deptanego tyle wieków Krzyża niósł ulgę w strasznej męce zrozpaczenia, przepajał serce niezłomnością wiary w zwycięstwo Dobra i Sprawiedliwości i z wiru męczarni, dantejskich zaiste, z chaosu sprzecznych uczuć i rozmyślań począł się wzniosły poemat o Greku, mścicielu krzywdy upadłej ojczyzny.

„Adam Szalenciec“ będzie się wił z bólu i dyszał żądzą odeszczenia krzywd, a patrząc w gruzy i zwaliska Romy, jednego jeno w życiu pragnąć będzie, by, jak on dumny Rzym cesarów dziś, deptano kiedyś „potęgę północy“.

A cóż dopiero, kiedy twarzą w twarz stanął w obliczu tej znienawidzonej, na krzywdzie wzrosłej Siły, w jej stolicy, chory a wrzący piekłem nienawiści?!

Tu, w Petersburgu, rodzi się myśl twórcza o bohaterze, mścicielu Ojczyzny, by przejść przez długi szereg zmiennych faz, rosnać pospół z „Nieboską“ pod sercem i stać się z czasem, podobnie jak tamta, apoteozą uczuć chrześcijańskich.

Ta ciągła zmiana planu i pomysłu, to wielki dowód szamotań się wewnętrznych, owoc i wykwit dojrzałości męskiej, zdawanie sobie sprawy z doniosłości rozważanej tezy, wreszcie zaparcie się własnego „ja“, złożonego na całopalenie na ołtarzu najczystszej i najszlachetniejszej, do jakiej jeno zdolne ludzkie serce, miłości Ojczyzny.

I Irydyon, mściciel krzywd Grecyi, ginący w pierwotnym planie arcydzieła dlatego tylko, że za wcześnie przyszedł, przerodził się w człowieka, potępionego bezwzględnie za zemstę a w ostatecznej redakcyi utworu skazany będzie na długą pokutę, aż się nauczy tak wskrzeszać ojczyznę, by Bóg, świętością dzieła poruszony, zdjął z niej nareszcie swą karzącą dłoń.

Przez taką ewolucyę przechodził pomysł powieści o Greku, nim doszedł do najczystszego swojego wyrazu w dzisiejszej, prze-myślanej formie arcydzieła, nim się przetworzył z pieśni krwawej zemsty w hymn chrześcijański, ufny i krzepiący.

Z dwóch stanowisk, z dwóch punktów widzenia rozważać trzeba to wspaniałe dzieło.

Pierwszy, to strona formalna utworu: kompozycya, fabuła, osoby i styl, — drugi, to jego idea i cel, jego znaczenie, siła i żywotność.

Nie podobna poruszać żadnego, aby nie dotknąć treści poematu.

We wstępie, pisany cudną prozą poetycką, a będącym objaśnieniem tego, co się rozegra w dramatycznej akcji oraz w końcowem słowie poematu, zaznajamia nas poeta z rodem swego bohatera i z ciągłą myślą wielkich jego przodków, przechodzącą w świętem dziedzictwie z dziada na ojca i z ojca na syna.

Zemsta na wrogu podbitej Hellady: — oto cel wszystkich członków tego rodu.

Najbardziej naprzód posunął ich dzieło Amfiloch Hermes, ojciec bohatera, bo też najwięcej miał do tego pola. — Republikański Rzym i Rzym Augusta zbyt był potężny, aby go obalić,

lecz teraz, gdy go stoczyła rozpusta, gdy przyszedł zanik dawnych cnót i wiary, kiedy się zatrzał jadem rozprzeżenia, — nadeszła chwila zwalenia kolosu.

Amfiloch Hermes działa po mistrzowsku. — Z barbarzyńcami północy się złączy, pobrata z wszelkim wrogiem pysznej Romy, zacieśni węzły wielkiego przymierza małżeńskim związkiem z kąplanką Odyna, wydziedziczonym poda bratnią dłoń i zyska całe te potężne rzesze, aby je rzucić na Rzym nienawistny. A ma przy boku kogoś, co jak cień snuje się za nim i jad nienawiści sączy mu w duszę po kropli a wciąż: — to Masynissa, jak noc chmurny starzec, późniejszy mentor i towarzysz syna, bo, gdy Amfiloch umierał, na niego zdał wszystką troskę o swe mściwe dzieło i swoje dzieci powierzył mu z wiarą, że je utwierdzać będzie w nienawiści i pilnie czuwać nad tem, by oboje testament jego wykonali święcie.

Straszny testament. Tak syn, jak i córka, są poświęceni molochowi zemsty: Ona kobiecą zdradą, a on czynem mają dokonać niszczącego dzieła.

— I oto teraz, w dramatycznej partyi poematu, rozwija się plastycznie ostateczna walka na śmierć i życie z tyrańską przemocą, z Rzymem, ciemną szlachetnej Hellady, — prowadzona przez ostatniego spadkobiercę rodu.

Żadna ofiara nie będzie za ciężką, byle nią wielkie okupić zwycięstwo, to też Irydion poświęca dla niego i to, co mu jest najdroższe na ziemi, cześć biednej siostry oraz niewyłkaną dotąd z pod serca miłość do Kornelii.

Przez nią pozyska pomoc w katakombach, przez siostrę wydrze władzę cesarowi i w proch rozsypie nienawistny Rzym.

Wszakże po ojcu objąwszy spuściznę, ma całem sercem oddanych swej sprawie gladyatorów, barbarzyńców oraz tłum niewolników, którym świadczy łaski, wszak tchnie weń męstwo surowy druh ojca, — a sam na własną rękę wciągnął w spisek ów Rzym podziemny i prześladowany, i władcę Romy wziął w zemściwą moc.

I nic to, owszem, niechaj Aleksander rozpocznie walkę z Heliogabalem, — im większy chaos, wir i zamieszanie, tem prędszy tryumf dla mściciela Grecyi.

I nagle straszna jak grom spada wieść, że w katakombach zwyciężyła miłość, że Aleksander ubiegł go na forum i oto zemsta

nie zaspokojona, świętość poświęceń czczy i bezowocna a Roma żyje, odradza się, trwa!

Nie pozostaje już nic, jeno śmierć, ostatnie wyzwolenie z rozpacz i hańby, gdy oto ten, co go ciągnął w odmęt nienawiści, za cenę duszy przyrzeka mu kiedyś pokazać Rzym upadły i na ciąg wieków usypia mściciela, znanym z ludowych podań snem, z którego rycerz ma przecknąć na zwycięski czyn.

Ze zdumiewającą intuicją wczuł się poeta w ten świat z dawna zmarły, zgłębiając jego znajomość przez gruntowność studyów. Słuchacz Rossiego i uczeń wydziału prawnego, co krok słyszący o instytucjach starożytnej Romy, rzuca się do sumiennego zbadania epoki, na tle której osnuć miał poemat, — czyta Sallustiusza i Herodiana, Lampridiusa i Cassiusa Diona, poetów, jak Wergili, Horacy i Lukan, bada stosunki gminy chrześcijańskiej u dziejopisarzy kościoła, sięga do „Eddy“ i do pism współczesnych, z których Chateaubriand zaważył najwięcej, — słowem, czyni wszystko, aby koloryt oraz tło epoki przedstawić żywo, prawdziwie i wiernie.

Irydion nie był bowiem wpływem jednej, porywającej chwili natchnienia poetyckiego, — był pracą długo przetrawaną w myśli, owocem zdumiewającej zaprawdę pracowitości swojego autora.

— „Chrześcijaństwo, północ i cesarstwo rzymskie — pisał do Reeva — mieszają się tu i utrudniają pisanie“. A nie dosyć, że materiały zużywał w samej osnowie utworu, mozolnym nadto badaniom dał wyraz w dodanych do poematu przypisach historycznych, dotyczących epoki i osób dramatu.

I cokolwiek-by się powiedziało na temat odstępstwa od historycznej prawdy i ścisłości, jaką zwłaszcza się kwestyonuje w odniesieniu do Aleksandra i Heliogabala, czy powierzchowności w odtwarzaniu archeologicznej i dekoratywnej strony poematu, niemniej twórca Irydiona charakterem swojego dzieła a nawet stylizowaniem zwrotów języka na sposób łaciński, zasłużył w pełnej mierze na nazwę poety ruin, które rozumiał i przejrzał, jak nikt.

Że zaś rozmyślnie tak stawiał kreacje, aby nie wysuwając się z swojego tła, nie rażąc swemi anachronizmami, były jednakże po wszystkie czasy wyobrażeniami wszechczłowieczego istnienia i uczuć, — z tego zdawał sobie doskonale sprawę i on i współ-

częśni, — żeby jeno przypomnieć wstęp do „Balladyny“, gdzie Słowacki się zwraca do twórcy „Irydiona“, jako do poety, „który dawne posągowe Rzymian postaci napelnia wulkaniczną duszą swego wieku“.

To też postaci, wprowadzone w dzieło, jakkolwiek mają znaczenie symbolów, są przecież ludźmi, dziećmi swego wieku.

Tytułowa kreacya, Irydion, to jeden z wielkich tryumfów poety. Z brązu wykuta to postać, mająca jeden, jedyny cel w życiu, zemstę na wrogu za krzywdy swej ziemi. Od dziecka chłonał w siebie tę nienawiść, co jest motorem wszystkich czynów rodu i mimo strasznych, nadludzkich poświęceń, nie sprzeniewierzy się swej sprawie nigdy, choć na dnie serca wstaje nieraz żal, że wszystko ludzkie jemu jest odjęte, choć jakaś obca czasom jego miętkość odhartowyywa na moment stal męstwa.

Rozum cechuje go, szlachetność, piękno, — ale szlachetność co krok musi głuścić mściwość, przebiegłość, chytrłość, żądza krwi, — a piękno kazić nienawiść i fałsz.

Trzy różne dusze, trzy różne natury łączą się z sobą w tej świetnej kreacyi, — raz bierze górę Irydion — mściciel, drugi raz rzewny, refleksyjny Sigurd, — trzeci raz chytry, nieszczerzy Hieronim.

Syn pogrobowy nieszczęsnej Hellady, „w której zamieszkał boski syn Latony, której podnożem zakochanem były lądy wiosenne“ — krzyknie: — „Zemsta za nią!“ Hieronim, wszedłszy w podziemia katakomb, u wnijsia zostawi zbroję i ozwie się obcym, nieswoim głosem do pasterza gminy: „Broń ziemskich gwałtów niech drzemie u progów“..., — a z ust Sigurda poleje się smutna skarga słabości, jak z piersi Hamleta:

Irydion (zrzucając chlamidę).

— „Idź, — ty mi ciężysz — (rzuca pierścień), — idź, ty mnie palisz! Chciałbym włosy zmieść ze skroni — one mną nie są, one dolegają mi. Gdzie ja? Irydionie, pokaż mi się! Męczarnio, co żyjesz w głębi łona tego, wynijdź! Kto ty jesteś, niech ujrzę, raz niech się dowiem! (zdejmuje sztylet z nad tarczy). Powiedz mi, ogniku nocny, modra klingo, czy ty zdołasz wyssać mnie z piersi moich? — ale słyszysz, na zawsze! Nie, nie, tyś także złudzeniem! Katon gdzieś się obudził i tam już inny

cezar stał nad nim, trzając mieczem i kajdany! (rzuca sztylet i depce). — Kłamco, coś zwiódł tyle dusz cierpiących marną obietnicą nicości — ja urągam się tobie, ja, czy tu, czy tam, niewolnik! Ja nie spocznę nigdzie. Leż w kurzawie, żmijo fałszu! Nieznośnie temu, który zaginać nie zdoła — który kona wiecznie, a nie skona nigdy! — Jaka pustynia milczenia i spoczynku! Jeden ją zalegam nieuspioną myślą. Noc mi wieniec z gorączek i tro-sków na czole złożyła. Dzięki wam za taką purpurę, bogi piekielne“!

— Może zdumiewać i razić ten ton w ustach spiżowej postaci z przed wieków, ale ją czyni zrozumiałą, żywą, o pełnej skali wszechczłowieczych uczuć i przeto Grek ten będzie po wiek wieczny symbolem szczytnych, pogrobowych dusz.

A równie piękną i równie mistrzowską jest poświęcona przez złowrogie Fatum za kraj swój hańbie, siostra bohatera.

Smutna to istność. Marzenie o szczęściu zniweczył straszny wyrok rodzicielski i pełna wzdargy, wstrętu i boleści spełnia z odwagą swą rolę do końca, choć przeraźliwy żal rozpiera piersi nad bujną wiosną skażonego życia.

Jej cicha miłość i jej mężna śmierć, którą przenosi dla dobra Ojczyzny nad przychodzące szczęście osobiste, to jedna z większych piękności utworu.

Wogóle w rzędzie kreacyi niewieścich, jakie w poezyi stworzył geniusz polski, staje Elsinoe wśród najdoskonalszych.

I wszystkie inne osoby w tem dziele są wykończone, całkowite, pełne, a choć nie zawsze historycznie wierne, przecież wymownie odtwarzają ducha swojej epoki oraz środowiska a każda własną odrębnością rysów mówi za świat swój, który wyobraża.

Trzy różne typy starożytnych Rzymian, sylwety członków gminy chrześcijańskiej i spadkobiercy sławnych nazwisk rzymskich, objających się o mury cyrku, — wszystko to żyje, czuje po swojemu i działa zgodnie z celami swej grupy.

U szczytu cezar, dekadent-lubieżnik, tchórz a okrutnik, dziecko a już starzec a obok Ulpian, surowy jak prawo, uosobniony rozum polityczny, pełen energii w odbudowie Romy, ostatni dziedzic „virtutis Romanae“ i Aleksander, rycerskość żołnierska i wzniosły pasterz gminy chrześcijańskiej i chiliasta Symeon z Koryntu i zatopiona w widzeniach niebieskich i kontemplacji dziewicza Kor-

nelia, a niżej szary tłum wydziedziczonych, kipiący żądzą życia i odwetu i tęgie, dzielne plemię barbarzyńskie, z którego ręki wypadnie śmiertelny pocisk w nikczemny, rozprzężony Rzym, — wszystko zniewala słowem swem i gestem, antycznym kształtem marmurowej grupy, w której pulsuje tętno żywej krwi.

Ale na czoło tych wszystkich postaci wysuwa się jednak obok bohatera: szatan-Masynissa. Lucyferyczny pierwiastek dotychczas takiej powłoki nie otrzymał nigdy. To nie upadły anioł, ni Mefisto, to dostrojony do tła poematu, majestatyczny, nieugięty starzec, ucieleśnienie klasyczne „wszechzłego“.

Bronią też jego nie wściekłość, nie sarkazm, nie bluźg wiecznego przeczenia i klątw, lecz pewne, wolne i w klasyczny spokój udrapowane zdążanie do celu.

Druh nieodstępny bohatera dzieła będzie go bronił, przyzwany przez niego w chwili upadku ducha, przed słabością, będzie wtórował jego mściwej pieśni, by zeń powolnie uczynić narzędzie do swoich planów, których widnokęgi wznoszą to dzieło do wyżyn najśmielszych, najdonioślejszych zagadnień wszechludzkich.

Bo Masynissa, to nie łowca jednej, opanowanej przez się duszy ludzkiej, to polityczny szatan wszechdziejowy, dławiący piękno, wolność, dobro, miłość i jej najczystsze źródło: — chrześcijaństwo.

On to pchnął Greka w podziemia katakomb, on skaził szaleństwem ziemskiej zmysłowości jego duchową, idealną miłość, przezeń się wszczyna rozdwojenie w sercach wiernej drużyny wyznawców Chrystusa, a kiedy przyszło i zaczyna gorszyć, jawi się w słupach ognia w katakombach, aby urągać, tryumfować, grzmieć.

Ten jeden raz jest groźnym lucyferem a scena, w której widzimy ten tryumf, to geniusza godne arcydzieło.

„Wiaro, nadziejo, miłości! Trójco, która miałaś trwać na wieki, rozerwałem Cię dzisiaj w sercach dzieci najukochańszych, błogosławieństwa Twego! Nie — Ty niemi nie zaludnisz spustoszałych przestrzeni, kędy wrzały niegdyś roje szczęśliwych i pięknych — Ty już nigdy takich nie dostaniesz synów! — Sama zgasiałaś słońca, które były chwałą Twoją!

„Wrogu! Ty wiesz, że ich duch obłąkany od pierwszej wiosny ziemi! — Odtąd dnia nie będzie, żeby się nie kłócili o przymioty i imiona Twoje!

„W imieniu Twoim będą zabijać i palić. — W imieniu Twoim gnić i milczeć. — W imieniu Twoim uciskać. — W imieniu Twoim powstawać i burzyć!

„Ukrzyżowan będziesz zarówno w ich mądrości i niewiedomości, w ich rachubach i szalach, zarówno w sennej pokorze ich modlitw i w bluźnierstwach ich dumy!

„Na szczytach niebios ten puchar goryczy pić będziesz, dopóki ich nie przekniesz na wieki. — Na szczytach niebios, wśród potęg Twoich, doznasz, co to piekło nasze!

„On skazę piorunów zakrył dłonią na czołe. — Na dnie przepaści on myśl krzepi na dzień ostatni świata! Chwała jemu! — A teraz owiońcie mnie, ciemności — teraz w milczeniu skonajcie, bracia moi“!

Ale ten tryumf zmieni się w porażkę z chwilą, gdy biskup powstrzymał wyznawców.

Odtąd wyteży szatan wszystkie siły, by bodaj jedną duszę bohatera zdobyć na wieczność a ma do niej prawo, odkąd w niej zatruł najświętsze uczucie, miłość Ojczyzny, jadem nienawiści.

I usypia Irydiona na ciąg wieków całych, by mu pokazać kiedyś koniec Rzymu i w naszych czasach, w wieku Krasieńskiego, kiedy nie tylko starożytna Roma, ale i Rzym chrześcijański przez obojętność i przez opuszczenie runął w pył wzgardy, — budzi go z uśpienia.

To „Dokończenie“, najdroższa polskiemu sercu, ostatnia strofa poematu.

Jest ona przejściem z Hellady do Polski, do „ziemi mogił i krzyżów“, nad którą jęki aniołów przelatują w nocy, i ze wspańskiej powieści o Greku czyni gorący odzew do narodu, jak ma i może wyzwolić Ojczyznę.

Bo dla poety, twórcy „Irydiona“ sztuka jest środkiem, nie celem wyłącznym.

Budzić sumienia i ujawnić prawdę, że tylko miłość może być rękoiemą zmartwychpowstania i nieśmiertelności: oto zadanie wieszcz-patrioty, któremu służy każde jego dzieło. — „Galilae vicisti“! — zawołał niegdyś Pankracy w „Nieboskiej“, poznawszy,

że jedyną twórczą w życiu siłą jest wszechpotężna miłość chrześcijańska i ten sam okrzyk zdaje się unosić tu, nad areną cichą Colosseum.

W myśl zawartego z Masynisą paktu, syn zemsty ma się oddać w jego moc.

Ach, lecz żal taki budzi się pod sercem, bo nie tak sobie wyobrażał niegdyś tę wymarzoną godzinę zwycięstwa! Roił o klesce i wdeptaniu w proch wszystkiej przemocy, gwałtu i bezprawia, ale na gruzach zwalonych kolosów pragnął zobaczyć tryumf ciemiejących, a widzi smutny, zapomniany krzyż, po stokroć dzisiaj biedniejszy, niż ongi, bo przez swe własne dzieci opuszczony. I szatan nagli, widząc jego ból, by mu się zdobycz nie wymknęła z rąk, gdy nagle w górze wykwita przejrzysta, wszystką księżycą miłość skupiająca na słodkiem licu anioła — Kornelii, promienna, biała i powiewna jasność.

To najważniejsze słowo poematu, niezapomniana, wzniosła scena sądu.

Głos wzywał starca napowrót przed stopnie krzyża, na sąd nierozstrzygniiony jeszcze. — On pod hymnem anioła opuścił śniade skronie i wrócił od bram cyrku. — Zgrzytał i rwał ci ręce i wołał: „Potępiony, potępiony, kto mi wydrze jego“?

* * *

Tu u stóp męki Pańskiej, kiedy do zorzy blisko już było, kiedy miesiąc zapadł niżej amfiteatru, kiedy cała arena świetniała połyskami, bijącemi od skrzydeł, brzmiała muzyką niewidzialnego chóru, zaczął się spór ostatni, wyroczny wokoło twojej poświęconej głowy.

* * *

A ty, powyżej kusiciela, poniżej anioła, stoisz na stopniach krzyża — trwogi niema na czole twojem, ni modlitwy na ustach — jesteś, jako byłeś zawsze, samotny na świecie.

* * *

On, wparłszy stopy w kipiący piasek, głowę schyliwszy na spalone piersi, dopomina się o prawa swoje: „Wrogu nieśmiertelny, on moim, on żył w zemście, on nienawidził Romy“. Lecz

anioł, rozwiązując tęczę skrzydeł, potrzęsając złocistymi puklami:
„O Panie! on jest moim, bo on kochał Grecyę“.

* * *

I od walki potęg zamgliło się powietrze — uczuleś powtórne konanie. — Życie twoje stało się całe oczekiwaniem i rozdarciem — ogień piekieł palił ci stopy, blaski niebieskie raziły ci oczy — tłumy rwały cię na dół i drugie tłumy ciągnęły cię w górę; wtedy nadzieja boska wszczęła się w sercu twojem i zemdląła i znów się obudziła, jak iskra, i znów zagasła i stało się czarno — pusto — głucho, jak w nicości — boleśnie — gorzko — nieznośnie, jak w rozpaczy — i słabo — nikczemnie, jak w hańbie.

* * *

O godzino, przeznaczona każdemu z żyjących, oddał się od myśli mojej!

Ojczy niebieski! ty raz tylko jeden w wieczności, raz Syna własnego opuściłeś, by odtąd już nie opuszczać żadnego z dzieci Twoich; — nie! — żadne dzieło Twoje nie pójdzie w rozsypkę na wieki!

* * *

Powstań o synu Grecyi — patrz! wróg dłońmi zakrył lica i gmach starożytnych ludzi wstrząsł się od próżnych jego wysiłek — w mgle zarannej coraz posępniej mdleją kształty jego. — On kona, głowę oparłszy o bramy cyrku — głos jego już teraz, jak szum wód dalekich. — Świadectwem Kornelii, modlitwą Kornelii ty zbawion jesteś, boś ty kochał Grecyę.

Zwycięstwo Dobra przeto wieńczy dzieło.

Irydion żył nienawiścią, lecz ta nienawiść i pragnienie zemsty płynęły z wielkiej miłości Ojczyzny, która łagodzi wyrok Pana świata.

Bezwzględnie ona zbawić go nie może, bo winna czystą być i nieskalaną, ale go wyrwie z szponów potępienia i próbę czyśćca dla niego wymodli.

I oto runął weń, „jak piorun“ głos, wyznaczający mu pokutę w męce, w bezślawnej, długiej, twardej, krwawej pracy, pod której ciężkiem brzemieniem pierś wyschnie, serce zrozpaczy, zwał-

pienie ogarnie, cierpienie zeżre siły i nadzieję, a która, okrom głuchego milczenia, nic nie zostawi, po sobie następcom, — lecz za tę boleść i za tę niepamięć przyszłość się zrodzi, jasna i szczęśliwa.

„Idź na północ w imieniu Chrystusa — idź i nie zatrzymuj się, aż staniesz na ziemi mogił i krzyżów — poznasz ją po milczeniu mężów i po smutku drobnych dzieci — po zgorzałych chatach ubogiego i po zniszczonych pałacach wygnańców — poznasz ją po jękach aniołów moich, przelatujących w nocy!

* * *

„Idź i zamieszkaj wśród braci, których ci daję — tam powtórna próba twoja — po drugi raz miłość twoją ujrzyś przebitą, konającą, a sam nie będziesz mógł skonać — i męki tysięcy wciela się w jedno serce twoje!

* * *

„Idź i czyń, choć serce twoje wyschnie w piersiach twoich, choć zwątpisz o braci twojej, — choćbyś miał o mnie samym rozpaczać, — czyń ciągle i bez wytchnienia, a przeżyjesz marnych, szczęśliwych i świętych, a zmartwychwstaniesz nie ze snu, jako wprzód było, ale z pracy wieków i staniesz się wolnym Synem Niebios“.

Z siłą dogmatu wyrzuca poeta z głębi tchnącego żarem uczuć serca to zapewnienie o świetlanem Jutrze, bo odrodzona, wyzwolona Polska, to jego wiara, wszystka kwestya bytu, ale to cudne święto zmartwychwstania pocznie się jeno z długiej „pracy wieków“.

Nie dbać o siebie, lecz o dobro braci, nie o zewnętrzny tryumf, lecz o piękno ducha, o przekształcenie zła w dobro, o ekspiacyę za grzechy i błędy: — oto zadanie nasze, — wedle wieszczą — i w nagrodę takiej to „pracy“, okropniejszej, niż wszystkie przewalczone boje, obiecuje narodowi zmartwychwstanie ziemskie.

Rozum i cnota, nie konwulsye zemsty: oto konieczność dziejowa społeczeństw, a choć kosztował taki gorzki owoc wiele mąk

i wyrzeczeń się najdroższych rojeń, choć go tak ciężko było zgryźć poecie, choć łzy rozpaczy zalewały pierś, przecież uznawszy go po długiej walce raz za jedynie zbawczy i uzdrawiający, z samozaparciem się własnego „ja“, które wołało o jeden dzień szczęścia, choćby z przegraną, a nie o nadzieję dalekiej jeszcze i mglistej przyszłości, rzucił w swój naród pierwsze trzeźwe hasło po przebolesnej klęsce powstaniowej, po dzień dzisiejszy jedynie zbawienne.

Czeka nas „duma, ucisk, natrząsanie się niesprawiedliwych“, ale pod znakiem: „Czyni ciągle i bez wytechnienia“ i twardej służby w imię Chrystusowe, opancerzeni miłością i męstwem na ból, zawody i urągowiska, ziścimy kiedyś dobrą swoją wolą popołu z Twórcą w całej pełni wyrok, zapadający nad Irydionem.

Oto katechizm wiary Krasieńskiego i patryotyzm rozumu najlepszy.

Słysząc w nim pogłos wzniosłych prorocत्व Skargi i rzewny „lament utrapionej Polski“ i wręcz bólem „przestrogi“ Staszica i modlitewne łkania Woronicza a słowom jego męskim rzuca wtór Kajsiewiczowskie grzmiące: — „Pokutujcie“!!

Przypominają się słowa proroka: „Posłał mnie Pan Bóg, abym wam zgubę waszą opowiadał. Lecz czyńcie dobre drogi wasze i starania wasze i słuchajcie głosu Pana Boga waszego, a Pan Bóg odmieni to karanie“... I tamte drugie, serdeczne i rzewne: „W samym tylko Panu Bogu nadzieja, a w pokucie świętej, do której gdy się z szczerego serca udamy, z nieba otrzymamy posiłki...“ — i te, wyrwane z płomiennej miłości: „Obowiązki obywatela Polaka popiera jeszcze religia, — z polityką łączy się moralność“; i owe wreszcie, jakby z serc dzisiejszych wydarte w ciężkiej, bezprzykładnej doli:

— Łzy nasze są świadkami błędu i poprawy,
A Ty patrzeć nie możesz na łez ludzkich zdroje,
Ni się wyprzesz swych dzieci, Rodzicu Łaskawy!
— Cóż ci zostaje? Wyrzec dawne słowa Twoje:
— Kości spróchniałe! powstańcie z mogiły,
Przywdziejcie ducha i ciało i siły!...”

Najczystsze, nieśmiertelne piękno: ideał etyczny, święci swój tryumf w zakończeniu dzieła.

Indywidualna do czasów „Nieboskiej“ religijność wieszczka przechodzi teraz w niezachwianą wiarę, że Chrystus musi zwy-

ciążyć w historii a ręka w rękę z tą pewnością wzniosłą idzie i filozofia cierpienia, którego ubłogosławiona misja przyspieszy erę szczęścia i wielkości, a które jest nieodzowne na drodze ku odrodzeniu i przeznaczeniom narodów tej ziemi.

— „Ku nieśmiertelności dążysz — pisze do przyjaciela — celem twoim jest cierpienie i wielkość na ziemi, zaś na tamtej stronie grobu i wielkość i szczęście“.

Oto imperatyw twórcy „Irydiona“, oto orędzie jego do narodu. — Powstaje wskutek tego pewna sprzeczność w dziele. — We wstępie czytamy słowa:

„Powstań synu pieśni mojej, chodź, wzywam cię ja, i straszniejsza potęga jeszcze, od której cię wybawić nie zdołam“; a za chwilę: „Ja pójdę, ja go raz jeszcze chcę ujrzeć przed zgonem, przed śmiercią jego na wieki“. „On cały leży między snem a śmiercią, między potępieniem życia całego, a potępieniem wieczności“ — a w „Dokończeniu“ tryumfuje Anioł, Irydion pod warunkiem odbycia pokuty, może dostąpić łaski wybawienia.

To załamanie się wytycznej linii płynie zarówno z parokrotnych zmian, jakim ulegał pomysł poematu, zarówno z wielkiej przemiany duchowej, jaka się w głębi twórcy dokonała, zarówno z bratniej litości dla tych, których bezbrzeżna miłość i nieszczęście, mimo najczystszy i prawy grunt duszy, jak Wallenroda, rzuciły w wir zła, — jak niemniej z coraz się wzmagającego w czasie tworzenia poczucia się w sobie, z kapłaństwa misji w zbolalym narodzie, z pamięci o swej własnej nienawiści, z poglądów wreszcie poety romantycznego, dla którego nie sztuka celem jest, lecz życie — i przeto nad poemat, nad Greka, nad konsekwencję myśli artystycznej, wygórowała pod koniec utworu sama jedynie logika surowa.

Co innego skazać i potępić samolubnego hrabiego Henryka, a co innego człowieka, który z najszlachetniejszych pobudek miłości, imał się próby strasznej, by gwałtownie zbliżyć to święte, co ma przyjść z przyszłości.

— Więc choć nie zgadzał się z działaniem Greka, rozwiódł ponad nim tęczę przebaczenia, bo go głos serca godził z dziełem tych, co za swą świętość, broń chwyтали w dłonie.

I oto finał tragedii mściciela — „Dziady“ i „Fausta“ sobą przypomina. Góruje wszakże nad tamtymi tem, że w nim nie

samo dobro, lecz i prawda, ta historyczna, wszechczłowiecza, wieczna, prawda narodów zwycięża, i kiedy Konrad i Faust są zbawieni, Irydiona — naród czeka ciężka próba cierpienia, nim ujrzy swą miłość tryumfującą, wskrzeszoną i wolną.

— Taki jest program poety na przyszłość, takie widoki w perspektywie dziejów dla ukochanej przez wieszczka Ojczyzny.

Niema w tej nauce konkretniejszych wskazań, ale wśród wielkich głosów romantyzmu jest to z pewnością najtrzeźwiejszy ton. U Mickiewicza sprawiedliwość Boża z mocy pocucia samej krzywdy naszej, wskrzesi nam kiedyś upadłą Ojczyznę, Anelli biernem przejęciem na siebie dantejskich męczeństw swojego narodu pragnie wymodlić dla niego zbawienie, — z „Irydiona“ zaś technie myśl i nauka, której prawdziwość stwierdzamy co krok, że nasz jedyny ratunek i sposób najowocniejszej służby dla Ojczyzny: — to praca wszystkich i na wszystkich polach i ona jedna wywalczy nam byt.

...„Niech was darmo nie przestrasza,
Że dziś podłość górą wszędzie!
Z wiary waszej wola wasza,
Z woli waszej Czyn wasz będzie“!

Z tej też przyczyny, gdyby nie namiętność współczesnych nam dni, która na każde nieśmiertelne dzieło każe nam patrzeć pod kątem przekonań, czy też uprzedzeń tylko politycznych, poemat ten, jako jeden z najaktualniejszych pod względem swej tezy, powinienby być najpopularniejszym.

Lecz z ofiarniczem, wiekowem cierpieniem musi iść w parze czystość ukochania. Jest nieśmiertelny Masynissa dziejów i za narzędzie swych odwiecznych celów używa tylko lepszych uczuć duszy i świadczy Bogu dlatego jedynie, by z szlachetności ludzkiej i zapału, z tego, co Boże właśnie i najświętsze, ukuć najtwardszą przeciw Niemu broń.

— Oto „memento“ wieszczka w stronę Jutra.

I na drodze kształtowania się i ustalania filozoficznych, społecznych i estetycznych przekonań poety, stanowi „Irydion“ punkt

zwrotny, stając się przez to samo jednym z dzieł najdonioślejszych przy rozważaniu twórczości autora.

Młodzieniec, wzrastający w epoce umiarkowanego racjonalizmu a w przeczulonej, nerwowej organizacji psychicznej noszący od dzieciństwa zarodki romantyzmu, przechyla się na drodze do „Irydiona“ coraz bardziej stanowczo do cudowności nowego kierunku, roztrząsa kwestye kryterium prawdy, istnienia Boga i nieśmiertelności, potrąca coraz śmielej o uniwersalny problem romantyczny stosunku wyższej jednostki do życia, do konieczności wyższego celu nad ziemski, do analizy psychologicznej i do rozległych refleksyi społecznych, a przechodząc stopniowo na drodze tej ewolucyi od nieśmiało zarysowującego się i nieuświadomionego jedynie przecucia do absolutnej i nienaruszalnej pewności i wiary, staje się apostołem ideału chrześcijańsko-romantycznego w sferze poetyckiej.

Nie jest to prostoliniyny, jednolity rozwój, — z mąk osobistych jednak, z pełni wzniosłych uczuć i bogactwa życiowej treści, ze zmiany środowiska, sumiennosci studyów i zagłębiania się w dzieła filozofów świata, z upadku swego biednego narodu i przez wzniesienie się w swych dociekaniach od jednostkowych zagadnień i kwestyi, do wielkich, ważnych problemów zbiorowych, od pesymizmu myśliciela i obserwatora, do optymizmu, płynącego z dna czującego serca i pogłębionej, niezachwianej wiary, — dochodzi do podporządkowania jednostki całości, do filozofii cierpienia i samozaparcia, do przesycenia poezyi i życia najwyższym pierwiastkiem uduchowienia i religijności i oto w rozważanym przez nas poemacie, rodzi się przeblysł historyozofii, którą niebawem ustali w „Przedświcie“.

Nie darmo akcja „Irydiona“ rozgrywa się w trzecim wieku po Chrystusie, nie bez uzasadnienia kataklizm społeczny przypada w „Nieboskiej“ na czasy już blizkie, jak tamten na przelomie do nowej epoki, tak ta na pograniczu do tej stoi ery, która ma pościć panowanie „Królestwa Bożego“ na ziemi.

Nie same tylko wartości natury ideowej, ale i artystyczna strona poematu zdumiewa swoim bogactwem i pięknem.

Gorąca, wręcz namiętna siła wielkich uczuć, widoczna już w młodocianych pierwocinach wieszczą, niezwykle żywa, chwilami

plamienna wyobraźnia twórcza i heroiczność dążeń, słów i wzlotów, w „Irydionie“ rozbłyśły najdzielniej.

Przytem mistrzowska stylizacja dzieła, wniknięcie w ducha i atmosferę zagasłego życia, kultura twórcy, który, znając źródła a odstępując od nich, by się zdać na intuicję i zmysł historyczny, a nieraz z gruntu przeinaczyć rzecz, nie naruszając ani o włos wszakże psychologicznej i dziejowej prawdy, — architektonika jasna i przejrzysta, język wspaniały w swej lapidarności, któremu słowo ująć, to zubożyć dzieło o ważną i konieczną treść, mając statyczna proza poetycka, jedynie godna oprawa dramatu: — wszystko to stawia utwór Krasińskiego w rzędzie największych poematów polskich, stanowiąc dowód jego geniuszu.

Oto np. sam wstęp nastrojowy:

„— Już się ma pod koniec starożytnemu światu — wszystko, co w nim żyło, psuje się, rozprzega i szaleje — Bogi i ludzie szaleją.

„A jako Jowisz, pan na niebie, tak Rzym, pan na ziemi, kona i szaleje. Fatum jedno spokojne, niewzruszone, rozum nieubłagany świata, patrzy z wysoka na wiry ziemi i nieba.

„Wśród zamętu wznoszę pieśń, która mi gwałtem z piersi się dobywa. Niechaj duch zniszczenia ku pomocy mi będzie, — niech moje natchnienie kręci się i toczy się, rozlega na wsze strony jako piorun burzy, która grzmi teraz nad wiekami przeszłości i wszelkie życie strąca do otchłani — a potem niech umiera jako ów po dokonaniu dzieła...

„Gdzie postacie, które tak dumnie i wzniośle kroczyły dawniej po twoich siedmiu wzgórzach, o Rzymie?...

„Gdzie patrycyusze twoi z nożem ofiarnym i włócznią w rękę, z sercem pełnym tajemnic, z chmurą zgrozy na czole, ojcowie rodzin, ciemniejscy plebejanów, okrócciele Włoch i Kartagi? Gdzie Westalka, wstępująca w milczeniu z ogniem świętym na schody Kapitolu?

„Gdzie mowce twoi, panowie dusz tysięcy, stojący ponad falami ludu, gwarem poszeptów obwiani i burzą poklasków? — Gdzie żołnierze Legionów bezsenni, ogromni, z twarzą spiekłą od słońca, ochładzaną znojem, rozjaśnianą połyskami mieczów? Wszyscy zniknęli jedni po drugich — przeszłość ich zagarnęła i jak matka tuli do łona. Nikt ich nie wydrze przeszłości!

„Miasto nich podnoszą się nieznane dotąd kształty, ni piękne jak półbogi, ni silne jak olbrzymy tytańskich czasów, ale dziwaczne, migające złotem, z wiankami na czole, z pułkami w dłoni, a wśród kwiecia sztylety, a wśród biesiad trucizny, a w ich tańcach konwulsyjne podrzuty, — niby to życie bez granic wśród pieśni i jęków, ryku hyjen i nawoływania gladiatorów.

„Śmiech z takiej wiosny, umajonej krwią i woniami spiekłych kadzideł! Śmiech z takiego życia! Ono przejsięm tylko, ono nie utworzy, nic nie zostawi po sobie, prócz krzyków kilku i sławy marnego skonanja:

„Motłoch i Cezar -- oto jest Rzym cały!“...

Nic łatwiejszego, jak w tym patetycznym i najgórniejszym, jaki tylko pomyśleć można w poemacie, — tonie, przekroczyć ową granicę piękności, którą utworom wytyczyła Sztuka, takt artystyczny i poczucie właściwej miary sprawiły przecie, że ni tu, ni w cudne a tak potężne „Dokończenie“ dzieła nie wkraść się ani jeden ton fałszywy.

Środkowa część poematu, właściwy dramat mściciela ojczyzny, ujawnia taki tragiczny nerw przytem, tyle i takich plastycznych w nim scen, że i z tego tytułu „Irydion“ jest najbogatszym dziełem Krasińskiego.

Począwszy od niezapomnianej sceny wydania Elsinoe na pastwę cezara, ciągnie się albo raczej rwie się wprzód zdumiewająco skonstruowana akcja tragedji w całej swej prawdzie, grozie, konsekwencji, a w tok jej wplata się każde drgnięcie ludzkiej duszy, których cała przebogata skala wyczerpana jest w poemacie i dowodzi mistrzostwem ujęcia genialności twórcy „Irydiona“ w zakresie głębi pierwiastków psychicznych.

— Od żywiołowych rzutów nienawiści aż do najmniejszej rzewności uczucia, drżącego w ślicznych scenach brata z siostrą, od anielskiego, słodkiego kochania i cichych westchnień ku „ludzkemu“ szczęściu, — do namiętności i dzikiej rozkoszy, że się z potomków pysznych gnębieli urabia oręż do walki z ojczyzną tryumfujących przed laty ich ojców, — i od gryzących jak rdza uczuć żalu, że ten, którego chciałoby się widzieć najbliższym sercu a przy jego boku promieniającą blaskiem szczęścia siostrę, — musi być wrogiem najniebezpieczniejszym, bo się śmie zrywać na dźwię-

gnięcie Romy, — aż do szczytnego wybuchu i plwania w twarz tego konsula, co przedstawia dawną, drapieżną, mocną, złowrogą potęgę: — wszystka treść serca ludzkiego tu drga w owych pozornie posagowych kształtach.

A rzecz szczególna i największy dowód prawdziwie genialnej siły dramatycznej, że i te sceny, których nam plastycznie nie uwypuklił poeta — i słusznie, tylko je w formie opowiadań podał, należą niemal do najtragiczniejszych, podnosząc grozę dzieła dramatyczną.

Wystarczy wspomnieć wzniosłą śmierć Elsinoe w godzinie upadku i rozpedzenie senatu przez Greka.

Wybornie stopniowana pod względem psychologicznym i dramatycznie niezmiernie potężna jest scena uwodzenia Kornelii w podziemi.

Orysowana najsztudniej w dziele konturami i rozszczipiona duchowo na dwoje, między ascezę i widzenia rajske a miłość ziemską, wrzącą i namiętą, postać Kornelii wstrząsa swym tragizmem, a chwila, w której gnie się i upada z poczuciem winy i obawą grzechu, to najśmielsza, najryzykowniejsza próba geniuszu i pokonania świetnie, po mistrzowsku.

Lecz do najwyższych piękności dramatu należy starcie się dwóch sił, dwóch światów, gdy oko w oko stają przeciw sobie Irydion i Ulpianus.

Nigdy krzyk sponiewieranej, zdławionej Piękności i Prawdy nie runął w stronę historii potężniej, śmiertelniej, silniej, rozumniej a godniej, niż właśnie tutaj, w tej scenie.

Przewala się jak grom przez całą twórczość poety to krwawe „Veto“! przeciwko krzywdzie na obszarach świata i jego cudnej, umęczonej Ziemi i tu to echo zmagania się dwóch, wciąż równie czynnych potęg i idei gra z całą furją gniewu i pogardy.

— „Kto, sam śmiertelny, w nędzy i poniżeniu śmiertelnych położył najśłodsze nadzieje? I nektarem z łez i nektarem z krwi upił się jako bóg piekieł? Kto was odpędził od bitej drogi człowieczego rodu i przymusił stąpać ścieżkami ciemności?“

I w odpowiedzi pada pomruk: — „Roma!“ — matka „po-dłego“ rozumu i gwałtu.

— „Nigdy Hellada takim nie spodliła się rozumem! Jej życie nie było rachubą, jej nadzieje nie spoczęły na kłamstwach! — Zemsta, zemsta za nią!...“

— I poniesie Irydiona gniew zapamiętały, ostatnia już przed zgonem po bezpłodnym życiu zrodzi się pieśń zemsty. Wszystkie powrotna fala nienawiści Adama Szaleńca aż po brzegi zaleje mu serce razem z tkliwem wspomnieniem o przeszłości Grecyi.

Ale tu po Krasińskim — człowieku i synu swej ziemi zabierze głos w końcowem słowie poematu Krasiński - filozof i osądzający swego bohatera,łoży na ołtarz szczęśliwej przyszłości własne i czasu swego uczucia i sny.

— I czyż dziw, że Irydion jest takim krwawym i wstrząsającym do głębi dramatem, skoro we wnętrzu jego twórcy taka straszna tragedia rozgrywa się jeszcze?

— Czyż dziw, że stworzył genialnie postać, w której o lepsze idzie miłość ziemską z uduchowioną miłością niebieską?

Pod Wallenroda pisany natchnieniem i zarzucony a po latach znowu wśród krwawej walki myśli i „zamętu“ opracowany, ma Irydion wiele powinowactwa z mścicielem Litwy z utworu Adama.

Jak tamten niesie na ofiarę miłość, jak tamten toczy ciężką z sobą walkę i jak nad tamtym czuwa pilny stróż, aby nie zstąpił z raz obranej drogi. Jak tamten jest męczennikiem idei, którą sam sobie narzucił z rozpacz, tak ten wyrokiem pocztu swoich przodków tej samej idei poświęcił swą duszę.

Lecz tamten dopiął wkońcu swego celu, Irydiona końcem jest przegrana. Wallenrod wszakże

...„choć wielki, dumny,

Tyle głów hydry jednym ściął zamachem,

Jak Samson jednym wstrząśnieniem kolumny

Zburzył gmach cały,

— lecz — runął pod gmachem“,

— Irydiona dzieje nie zamknięte, — czeka go Wolność, owoc dalszych czynów, może ją przeżyć, nacieszyć nią oczy i szerzej, pełniej jej oddechem tchnąć.

Miedzy jednym a drugim arcydziełem wieszczów leży olbrzymia przepaść doświadczenia, zasłana stosem ciał i morzem krwi, więc choćby serce pragnęło i „runąć“ za cenę tamtych wyśnionych tryumfów, nasyconej zemsty i zbawienia, równie płomiennie kochanej Ojczyzny, przecież zwycięstwo Konrada, to marzenie jeno i fantazyja, bo życie mówi o klęsce i męce.

— „Wśród zamętu“ wznosi pieśń poeta, „która mu gwałtem z piersi się dobywa, chce, by mu duch zniszczenia był ku pomocy“, a w miarę zstępowania w głąb siebie i dziejów, kończy pieśń swoją na wzniosłej harmonii i Duch Cierpienia prowadzi go tam, gdzie, jak z Golgoty, pada święte: — „Wolność“.

— „Irydion“ — to punkt ciężkości znaczenia swojego twórcy w zbolełym narodzie, bo gdy nie łudzą już zawrotne słowa upajających obietnic „Przedświtu“, — on niesie wiecznie, na dziś i na jutro, żywotną prawdę, że dla świętej Sprawy służy się święcie i odbudowywa w długim, mozolnym trudzie w pocie czoła, co raz upadło i runęło w gruz.

„Dość już długo, dość już długo

Brzmiał na strunach wieszczów żal:

— Czas uderzyć w strunę drugą,

W czynów stal!!“.

A przedziera się przez treść utworu i owa miłość, „co nie na jednym spoczęła człowieku“, „co kocha cały Naród, przeszłe i przyszłe jego pokolenia“, — i ta bezbrzeżna rozpacz pogrobowca, w której „włos każdy siwieje i boli, włos każdy cierpi i czuć zgon każdego włosa“ i to sieroctwo, co „nie zazna szczęścia, bo go nie było w Ojczyźnie“ — i wreszcie wzniosła, budująca wiara w „Dzień Usprawiedliwienia“, w myśl wieszczby proroka: — „Ożywi nas i po dwu dniu, trzeciego dnia wzbudzi nas“: — słowem to wszystko, co wydał najlepszy, najdroższy sercom patryotyzm polski i obok lśniących szaleń bluznierstw żrenic najgorętszego miłośnika swojego narodu, co się nie wahał Boga na bój wyzwać dla szczęścia swojej najdroższej ojczyzny, — obok ściśniętych w straszny skurecz rozpaczycy lic Kordyana i bohater-skiego przez stygmat męki oblicza proroka z ósmego kazania, jawi się godnie twarz Irydiona, poryta w brózdy trudów i cierpienia, w którego własnej jeno leży mocy po pracy wieków, Jutro Oczyszczenia.

To też w dzisiejszem święcie jego twórcy chciałoby się go tak zbliżyć do wszystkich, ażeby nie sam jeno chłodny podziw, jaki dotychczas był jego udziałem, lecz żywsze bicie serc ku niemu wzbudzić.

Pierwsza połowa jego przepowiedni w najpozytywniejszym z romantycznych złożona utworów już się ziściła, zrozumiana wszędzie.

Przyszła istotnie ta męka cierpienia, twarda, bolesna, krew wysysająca, ta praca-olbrzym, którego ciężaru nie słodzi żaden słoneczniejszy błysk, przeciwnie w cieniu coraz gęstszych chmur, coraz dotkliwszych, przeraźliwszych ciosów ciągnie się długo, zda się beznadziejnie, — wysycha serce, wątpi się w swą brać, o sobie samym i Bogu rozpacza, — aż przyjdzie chwila, w myśl wiary poety, że się i druga część proroctwa ziści dla szczęścia odkupionych długotrwałą męką przyszłych dziedziców i synów tej ziemi, — krzepiąca, dobra, nie dająca upaść, a tak z dna serca wyrwana za-
powieść:

— „A po długim męczeństwie zorzę roz-
wiodę nad wami, — udamuję was, czem aniołów
moich obdarzyłem przed wiekami: — szczę-
ściem, — i tem, co obiecałem ludziom na szczy-
cie Golgoty: — Wolnością!“

Józef Wiśniowski.

Kraków, dnia 19. lutego 1912.

CZEŚĆ URZĘDOWA.

I.

Grono nauczycielskie przy końcu roku szkolnego 1911/12.

- A. Nauczyciele przedmiotów obowiązkowych:
 1. Gutwiński Roman, prof. c. k. gimnazjum IV., kierownik Zakładu (ul. Karmelicka 50), uczył kaligrafii w kl. I. tygod. godz. 6.
 2. Bystrzycki Jan, prof. c. k. II. szkoły realnej, uczył języka polskiego w kl. IV. i V. : . . . tyg. godz. 6.
 3. Boratyński Ludwik, dr. fil., prof. c. k. gimn. IV. (na urlopie).
 4. Cachel Wojciech, prof. c. k. gimn. V., gospodarz kl. VI., uczył języka łacińskiego w kl. VI., j. greckiego w kl. VII. tygod. godz. 10.
 5. Chowaniec Franciszek, prof. c. k. gimn. św. Jacka, uczył języka greckiego w kl. III. i języka łacińskiego w kl. IV. tygod. godz. 11.
 6. Daniec Bronisław, egz. zast. naucz. gimn. św. Anny, gospodarz kl. VII., uczył języka greckiego w kl. VI. i języka łacińskiego w kl. VII. tyg. godz. 10.
 7. Drożdżikowski Eugeniusz, prof. c. k. gimn. w Podgórzu, uczył języka niemieckiego w kl. IV. tygod. godz. 4.
 8. Dziurzyński Jan, radca szkolny, dyrektor c. k. I. szkoły realnej, uczył matematyki w kl. VII. . . . tyg. godz. 3.
 9. Gątkiewicz Feliks, prof. c. k. gimn. V., uczył geografii i historii w kl. V. i VI. tyg. godz. 8.
 10. Heitzman Henryk, prof. akademii handl., uczył geografii w kl. I. i II., historii w kl. I. i VII. . . . tyg. godz. 10.
(umarł 6. czerwca b. r. zobacz „Kronikę“).

11. Jakóbiec Jan, dr. fil., prof. c. k. gimn. św. Jacka, uczył języka niemieckiego w kl. III. tyg. godz. 4.
12. Ippoldt Juliusz, prof. Akademii handlowej, uczył języka niemieckiego w kl. V. tyg. godz. 4.
13. Kot Stanisław, dr. fil., rzecz. naucz. c. k. gimn. IV., uczył języka polskiego w kl. VII. tyg. godz. 3.
14. Krawczyk Antoni, egzam. zast. naucz. w c. k. gimn. św. Anny, uczył fizyki w kl. III. i IV., propedeutyki filozofii w kl. VII. i VIII. tyg. godz. 8.
15. Kurek Władysław, prof. c. k. gimn. św. Jacka, gospodarz kl. V., uczył języka łacińskiego i greckiego w kl. V. tyg. godz. 11.
16. Leonhard Stanisław, prof. c. k. gimn. V., uczył w I. półroczu języka niemieckiego w kl. I. i VII. (w II. półroczu na urlopie) tyg. godz. 9.
17. Leśnodorski Gustaw, prof. c. k. gimnazjum w Podgórzu, uczył matematyki w kl. VIII. tyg. godz. 2.
18. Łepki Bohdan, rzecz. naucz. w c. k. gimnazjum III., uczył języka polskiego w kl. I., II. i III. . . tyg. godz. 10.
19. Marcinkowski Antoni, prof. c. k. II. szkoły realnej, gospodarz kl. VIII., uczył języka niemieckiego w kl. VI. i VIII. tyg. godz. 8.
20. Matuszek Adam, dr. fil., egz. zast. naucz. w c. k. gimn. św. Anny, uczył geografii w kl. IV., historii w kl. II. i IV. tyg. godz. 7.
21. Moliński Andrzej ks., dr. teol., rzecz. naucz. c. k. gimn. IV., uczył religii w kl. III. i V. tyg. godz. 4.
22. Pawlica Jan, emeryt. c. k. prof. gimn., gospodarz kl. III., uczył języka łacińskiego w kl. I. i III. . . . tyg. godz. 12.
23. Piątkiewicz Bronisław, prof. c. k. gimn. św. Anny, uczył matematyki w kl. VI. tyg. godz. 3
24. Piotrowicz Ludwik, dr. fil., rzecz. naucz. c. k. gimn. św. Jacka, gospodarz kl. II., uczył języka łacińskiego w kl. II., języka greckiego w kl. IV. tyg. godz. 10
25. Piotrowska Zofia, ochmistrzyni Zakładu, zawiadowczyni biblioteki uczenic i biblioteki Pomocy koleżeńskiej.
26. Podwin Adam ks., dr. praw, prof. c. k. II. szkoły realnej, uczył religii w kl. IV., VI., VII. i VIII., a nadto miewał raz na tydzień egzortę dla uczenic tyg. godz. 8.

27. Pryziński Jan, prof. c. k. gimn. IV., uczył języka greckiego w kl. VIII. tyg. godz. 5.
28. Rozmus Antoni, egz. zast. naucz. w c. k. gimnazyum V., uczył matematyki w kl. III., IV. i V. tyg. godz. 9.
29. Rydlowa Olga, nauczycielka z kwalifikacją do nauk przyrodniczych, oraz matematyki i fizyki, gospodyni kl. I., uczyła matematyki w kl. I. i II., historii naturalnej w kl. I., II. i V. tyg. godz. 13
30. Spitzer Salomon, dyrektor szkoły ludowej, uczył religii mojżeszowej w całym zakładzie tyg. godz. 4.
31. Stach Jan, rzecz. naucz. c. k. gimn. III., uczył historii naturalnej w kl. VI. tyg. godz. 2.
32. Stach Teodor, prof. c. k. gimn. w Podgórzu, kierownik pryw. semin. naucz. żeńsk. S. Münnichowej, uczył geografii i historii w kl. VIII. tyg. godz. 3.
33. Staich Władysław ks., katecheta szkoły 4-klasowej im. Kopernika w Podgórzu, uczył religii w kl. I. i II. tyg. godz. 4.
34. Szpunar Feliks, egz. zast. naucz. w c. k. gimnazyum III. uczył geografii i historii w kl. III. tyg. godz. 4.
35. Wacławik Jan, egzam. zast. naucz. w c. k. gimnazyum św. Jacka, uczył języka niemieckiego w kl. II. tyg. godz. 4.
36. Warchałowski Jan, egzam. zast. naucz. w c. k. gimnazyum IV., uczył rysunków w kl. I., II. i III. tyg. godz. 6.
37. Waśniowski Antoni, prof. c. k. gimn. św. Anny, uczył fizyki w kl. VII. i VIII. tyg. godz. 7 (8).
38. Wiśniowski Józef, rzecz. naucz. c. k. gimn. św. Anny, uczył języka polskiego w kl. VI. i VIII. . . . tyg. godz. 6.
39. Wróblewski Kazimierz, egzam. zast. naucz. w c. k. gimnazyum V., uczył (w II. półroczu) języka niemieckiego w kl. I. i VII. tyg. godz. 9.
40. Zachemski Jakób, prof. c. k. gimn. św. Anny, kierownik pryw. gimn. realnego im. Stanisława Konarskiego, uczył języka łacińskiego w kl. VIII. tyg. godz. 5.

B. Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Gątkiewicz Feliks, j. w. uczył historii ojczystej w kl. VI. tyg. godz. 1.
2. Heitzman Henryk, j. w. uczył historii ojczystej w kl. VII. tyg. godz. 1.

3. Krawczyńska Jadwiga, nauczycielka z kwalifikacją dla szk. wydz., uczyła języka francuskiego w trzech oddziałach, tyg. godz. 6.
4. Matuszek Adam, j. w. uczył historii ojczystej w kl. IV., tyg. godz. 1.

Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1911/1912.

Wystąpili z grona:

Bielak Antoni, prof. c. k. gimn. w Podgórzu; Jaworek Piotr, prof. c. k. gimn. św. Jacka; Kaczmarczyk Józef ks., dr. teol., prof. Uniw. Jag.; Koberówna Janina, ochmistrzyni; Koziołkowski Maryan, dr. fil., egz. zast. naucz. w c. k. I. szkole realnej; Majewska Walerya, nauczycielka; Piccard Leon, radca szkolny, em. prof. c. k. I. szk. real.; Stach Karol, prof. c. k. gimn. IV.; Szybalska Zofia, dr. fil., nauczycielka; Ziemnowicz Mieczysław, prof. c. k. gimn. IV.

Wstąpili do grona:

Bystrzycki Jan, j. w.; Daniec Bronisław, j. w.; Drożdżikowski Eugeniusz, j. w.; Heitzman Henryk, j. w.; Jakóbiec Jan, j. w.; Krawczyńska Jadwiga, j. w.; Łepki Bohdan, j. w.; Matuszek Adam, j. w.; Piątkiewicz Bronisław, j. w.; Piotrowicz Ludwik, j. w.; Piotrowska Zofia, j. w.; Rozmus Antoni, j. w.; Staich Władysław, j. w.; Wacławik Jan, j. w.; Warchałowski Jan, j. w.; Wróblewski Kazimierz, j. w.

II.

Program nauk w roku szkolnym 1911/12.

A) Przedmioty obowiązkowe.

KLASA I.

Religia, 2 godziny tygodniowo. Katechizm.

Język polski, 3 godziny tygodniowo. Czytanie wzorów według wypisów. Głównem tej części zadaniem było: a) wyraźne i rozumne czytanie; b) ćwiczenie uczenic w gładkiem

i poprawnem zdawaniu sprawy z rzeczy poprzednio przeczytanej i dokładnie objaśnionej. **Deklamacya.** Należyte wygłaszanie z pamięci piękniejszych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych. **Gramatyka.** Powtórzenie znanych już uczniom ze szkoły ludowej wiadomości z zakresu odmiany imienia i czasownika; nauka o zdaniu pojedynczem ze składnią zgody; poznanie ważniejszych znaków pisarskich; pisownia spółgłosek, samogłosek i wielkich liter. — **Wypracowania piśmienne:** po 6 szkolnych i po 3 domowe w każdym półroczu.

Język łaciński, 6 godzin tygodniowo. Nauka o formach, t. j. pięć prawidłowych deklinacji, prawidła o rodzajach, o ile droga leksykalnego przyswojenia pewniej nie prowadziła do celu; przymiotniki, przysłówki i ich stopniowanie, najważniejsze zaimki, z liczebników głównych i porządkowych tylko niektóre niezbędne, cztery prawidłowe konjugacye z wyjątkiem czasowników III. konjugacyi — na *io* i wszystkich deponencyów, kilka ważniejszych przyimków i spójników. Od początku zważano na dokładne wymawianie tak co do akcentowania, jak co do iloczasu zgłosek.

Gramatyki i lektury nie traktowano oddzielnie: lecz ten sam materiał był podstawą dla obu działów nauki.

Zdania łacińskie, zawarte w „Ćwiczeniach“, dostarczały w pierwszym rzędzie materiału do nabycia znajomości słówek i form, następnie do nich nawiązywano najrozmaitsze ćwiczenia w tłumaczeniu na oba języki, w przekształceniu i tworzeniu zdań nowych i t. p.

Przytem według potrzeby przerobiono niezbędnie konieczne prawidła z dalszych partyi gramatyki n. p. zna-czenie i składnię kilku szczególnie powszechnych przyimków, używanie *coniunctiv*u po niektórych spójnikach przyczynowych, zamiarowych, skutkowych i t. p. jednak tylko o tyle, o ile zachodzi różnica w sposobie wyrażania języka łacińskiego i polskiego; dalej celem umożliwienia pytań i odpowiedzi najważniejsze zaimki i przysłówki pytajne w pytaniach niezawisłych prostych; pytania rozłączne i zdania pytajne zawisłe odłożono do późniejszego toku nauki. Przy nauce słówek wskazywano uczniom właściwą technikę uczenia się.

Wypracowania piśmienne: Ćwiczenia szkolne według potrzeby, ćwiczenia domowe dopiero po należytem przygotowaniu w szkole, a mianowicie co tydzień najwięcej 1 lub 2 ćwiczenia w tłumaczeniu na język łaciński w tak ograniczonym wymiarze, by wypracowanie można było łatwo, a przecie dokładnie przerobić i poprawić w szkole w przeciągu pół godziny.

Począwszy od drugiej połowy I. półroczu co 14 dni jedno zadanie szkolne (*compositio*) do wypracowania w przeciągu pół godziny.

Język niemiecki, 5 godzin tygodniowo. Czytanie; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersja; rozmówki. Gramatyka: znajomość odmian regularnych i zasad składni; ćwiczenia ortograficzne. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy: dyktaty, ćwiczenia ortograficzne, zastosowane do potrzeby praktycznej, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

Historia, 2 godziny tygodniowo. Najważniejsze podania, osobistości i zdarzenia z historyi Polski niepodległej.

Geografia, 2 godziny tygodniowo. Zasadnicze pojęcia geograficzne traktowane w sposób poglądowy zrazu na podstawie stosunków miejscowych, a następnie w stałym związku z bieżącym materiałem nauki. Położenie słońca w stosunku do budynku szkolnego i mieszkalnego w rozmaitych porach dnia i roku (przy końcu roku szkolnego ujęcie poszczególnych spostrzeżeń w obraz uzmysławiający śrubową drogę słońca). Następnie oryentowanie się w rzeczywistej okolicy i na karcie. Zaznajomienie się z siatką globusa. Opisanie i wyjaśnienie sprawy oświetlenia i ogrzania kraju ojczystego w ciągu jednego roku, o ile te zjawiska bezpośrednio zależą od długości dnia i wysokości słońca. Główne formy ładu i wód, ich rozdział na ziemi i sposób przedstawienia. Opis najważniejszych państw, ludów i miast z ciągłym ćwiczeniem i zaprawianiem w czytaniu mapy.

Próby rysowania najprostszych przedmiotów geograficznych.

Matematyka, 3 godziny tygodniowo. Arytmetyka. Cztery główne działania rachunkowe na liczbach całkowitych mia-

nowanych i niemianowanych w zakresie liczb ograniczonym, który stopniowo tylko się rozszerza. Rzymskie znaki liczbowe. Monety, miary i wagi krajowe. Liczby dziesiętne, uważane zrazu według układu pozycyjnego, następnie jako ułamki dziesiętne w połączeniu z ćwiczeniami przygotowawczymi do rachowania uławkami. (Ułamki pospolite, których mianowniki składają się z niewielu małych czynników pierwszych i które traktowano na konkretnych przykładach poglądowych bez prawideł „działania na ułamkach“, lecz jako szczególne rodzaje liczb mianowanych).

Geometria: Początki nauki o prostych formach geometrycznych, mianowicie o sześcianie i kuli na podstawie poglądu. Ćwiczenia w używaniu cyrkla, lineatu (przykładnicy), trójkąta (węgielnicy), podziałki, przenośnika. Pomiar i rysowanie przedmiotów z otoczenia. Poznanie wartości najprostszych konkretnych utworów przestrzennych (kąt 90° , 60° , trójkąty równoramienne, prostokątne, równoboczne i t. p.), tudzież związków pomiędzy nimi, równoległość i prostopadłość prostych i płaszczyzn na konkretnych formach powierzchni i brył. Powierzchnia kwadratu, prostokąta, objętość sześcianu, słupa (prostopadłościanu) jako zastosowanie układu metrycznego. — Ćwiczenia domowe. W każdym okresie konferencyjnym jedno zadanie szkolne.

Historia naturalna, 2 godziny tygodniowo. Przez pierwszych 6 miesięcy roku szkolnego: świat zwierzęcy, mianowicie opis typowych gatunków ssaków, ptaków, z uwzględnieniem tych biologicznych stosunków, które można przyjąć jako stanowczo stwierdzone.

Przez ostatnie 4 miesiące roku szkolnego: świat roślinny, mianowicie opis roślin nasiennych, (jawnokwiatowych) o prostej budowie, jako wstęp do zrozumienia najważniejszych zasadniczych pojęć morfologicznych z uwzględnieniem najprostszych stosunków biologicznych.

Rysunki odręczne, 2 godziny tygodniowo. Płaskie i łatwe motywy ornamentalne oparte na zasadniczych kształtach geometrycznych. (Rysunek linii prostej pionowej, poziomej i skośnej pod $< 45^\circ$ w jednym i w drugim kierunku; z tych linii tworzymy przeważnie umiarowe figury geometryczne, które mają służyć jako motywa do ornamentu geometry-

cznego). Rysunek linii kołowej, linii spiralnych i ślimakowatych w układzie rytmicznym i symetrycznym jako osi dla ornamentów roślinnych. Stylizowanie liści i kwiatów z natury, jako motywów dla ornamentu płaskiego.

Środki przedstawienia: ołówek, barwy przejrzyste i pokrywające.

Kaligrafia, 1 godzina tygodniowo. Pismo polskie i niemieckie (w linii i na linii).

KLASA II.

Religia, 2 godziny tygodniowo. Katechizm.

Język polski, 4 godziny tygodniowo. Czytanie wzorów według wypisów — jak w kl. I.

Deklamacja — jak w kl. I.

Gramatyka. Nauka o odmianie imienia: składnia rzędu; nauka o przysłówkach i przyimkach.

Wypracowania piśmienne: po 6 wypracowań szkolnych i po 3 domowe w każdym półroczu.

Język łaciński, 6 godzin tygodniowo. Gramatyka: Uzupełnienie nauki o formach prawidłowych przez dodanie pominiętych w klasie I. party z zakresu nauki o zaimkach, liczebnikach i czasownikach, najważniejsze nieprawidłowości deklinacji, rodzaju i konjugacji.

Związek nauki gramatyki z lekturą czytanki utrzymywano w tej klasie tak samo, jak w pierwszej. Z tem łączyło się jako nowość przygotowanie (preparacja) łacińskich zdań i ustępów, do czego uczenie wdrażano zwolna i systematycznie. Przyswojone w klasie I. prawa syntaktyczne powtarzało się ciągle i rozszerzało się ich zakres; do tego przyłączyło się zdanie pytajne zawisłe, *accusativus i nominativus cum infinitivo* i zwyklesze zjawiska ze składni imiesłowowej.

Wypracowania piśmienne: Ćwiczenia szkolne i domowe, jak w kl. I., zadania szkolne (*compositiones*) co 14 dni do wypracowania w czasie 2 do 3 kwadransów.

Język niemiecki, 4 godzin tygodniowo. Czytanie: Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersja; dłuższe rozmówki, uczenie się na pamięć wyrazów, zwrotów i całych ustępów. Gramatyka: powtórzenie odmiany regularnej, poznanie najważniej-

szych wyjątków fleksyi. Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Tematy jak w klasie I.

Historia, 2 godziny tygodniowo. Najbardziej zajmujące podania i najwybitniejsze osobistości i zdarzenia z historii starożytnej z przeważnem uwzględnieniem Grecyi i Rzymu.

Geografia, 2 godziny tygodniowo. Powtórzenie najważniejszych działów z klasy I., pogłębienie zaś wiadomości o globusie.

Azja i Afryka: ich położenie i granice, oro- i hydrografia, topografia i klimat. W zależności od gleby i klimatu: roślinność, płody kraju i zatrudnienie ludów wytłumaczono na przykładach przystępnych i zupełnie zrozumiałych.

Europa: Pogląd na jej granice, rzeźbę gleby i wody. Kraje Europy południowej i Francya według zasad wskazanych przy Azji i Afryce.

Rysowanie prostych szkiców map (tylko dla ćwiczenia).

Matematyka, 3 godziny tygodniowo. **Arytmetyka**: Miara (podzielnik) i wielokrotność; poznanie czynników pierwszych w stopniowo rozszerzającym się zakresie liczb. Uogólniające prawidła rachowania ułamkami; zamiana ułamków pospolitych na dziesiętne i na odwrót. Wielkości wprost i odwrotnie proporcjonalne w rachunku zapomocą wnioskowania (jako najprostsza sposobność wprowadzania funkcyi do zakresu myślenia). Ustawiczne ćwiczenia w rachowaniu mianowanymi liczbami dziesiętnymi z powolnem rozszerzaniem zakresu. Najprostsze przykłady z rachunku procentu prostego.

Geometria: Nauka pogładowa o symetrii utworów bryłowych i płaskich. Poznanie elementów wystarczających do określania figury płaskiej zapomocą konstrukcyi (zamiast dowodów przystawiania). Rozmaite zastosowanie przy pomiarach w sali szkolnej, według możności także w polu. Trójkąty, czworoboki, wieloboki (w szczególności umiarowe); koła. Należące do nich graniastosłupy proste, ostrosłupy, walce i stożki. Kula, stosownie do potrzeb jednocześnie udzielanej nauki geografii. Zmienność utworów (zmiany ich kształtu i wielkości przy zmianie elementów określających). Zadania jak w klasie I.

Historia naturalna, 2 godziny tygodniowo. **Zoologia** (6 miesięcy). Reszta typów (bezkregowe). **Botanika** (4

miesiące). Powtórzenie wiadomości z klasy I. i zaznajomienie z przedstawicielami rodzin: baldaszkowatych, motylkowatych, złożonych, kotkowatych, traw, storczyków, iglastych, kłodziastych, paprotników, mszaków i bdeł.

Rysunki. Powtórzenie materiału z klasy I. i rysunek brył geometrycznych z uwzględnieniem światła i cieni.

KLASA III.

Religia, 2 godziny tygodniowo. W I. półr. Liturgika, w II. półr. Dzieje starego Zakonu.

Język polski, 3 godziny tygodniowo. Czytanie wzorów według wypisów. Czytanie, objaśnianie i zdawanie sprawy — jak w kl. I. i II. — Od tej klasy począwszy, krótkie wiadomości o życiu i pismach celniejszych pisarzy, z których dzieł właśnie poznano wyjątki.

Deklamacja — jak w kl. I.

Gramatyka. Nauka o odmianie czasownika; składnia w obrębie czasownika.

Wypracowania piśmienne: po 4 wypracowania szkolne i po 2 domowe w każdym półroczu.

Język łaciński, 6 godzin tygodniowo.

Gramatyka, 2—3 godziny tygodniowo. Nauka o zdaniu: zdanie pojedyncze, głównym przedmiotem nauki jest imię; przymyki.

Lektura, 3—4 godziny tygodniowo. Korneliusa Neposa przerobiono 9 żywotów (Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Epaminondas i Phocion). W II. półroczu robiono próby lektury bez przygotowania.

Wypracowania piśmienne: Ćwiczenia szkolne i domowe według potrzeby. Sześć zadań szkolnych (*compositiones*) w półroczu; czas wypracowania obejmował całą godzinę szkolną.

Język grecki, 5 godzin tygodniowo.

Gramatyka: Nauka form prawidłowych do art. II. z wyłączeniem czasowników płynnych (*verba liquida*) i czasowników na „μ“. Tłómaczenia z języka greckiego i na język grecki.

Wypracowania piśmienne: Począwszy od drugiej połowy I. półroczu co miesiąc 1 zadanie szkolne (*compositio*).

Język niemiecki, 4 godziny tygodniowo. Używano podręcznika German i Petelenz, Ćwiczenia, wyd. IV. Swobodniejsza reprodukcja czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych, uwzględnianie wyrazów i zwrotów, wyrażających podobną myśl (synonimów); uczenie się na pamięć. Gramatyka. Systematyczna nauka o formach i składni rzędu. Zadania dwa miesięcznie, domowe i szkolne naprzemian. Tematy: Reprodukcyje ustępów w szkole czytanych, streszczenia i tłumaczenia z języka polskiego.

Historia, 2 godziny tygodniowo. Najważniejsze wypadki i osobistości z historii monarchii austriacko-węgierskiej w związku z historią powszechną.

Geografia, 2 godziny tygodniowo. Kraje Europy nieomówione w kl. II. (z wyłączeniem monarchii austriacko-węgierskiej), Ameryka i Australia według tych samych zasad, co w kl. II. mianowicie także co do wyjaśnienia stosunków klimatycznych. Powtórzenie i uzupełnienie wiadomości z geografii astronomicznej ze względu na działy nauki fizyki przeznaczone dla tej klasy.

Szkicowanie map, jak w klasie II.

Matematyka, 3 godziny tygodniowo. Arytmetyka: Początki arytmetyki ogólnej jako zakończenie dotychczasowej nauki rachowania; wyrażanie prawideł rachowania słowami i literami, najprostsze przekształcenia, ćwiczenia w podstawianiu (częste sprawdzanie rachunku algebraicznego przez podstawianie liczb poszczególnych w zagadnieniu i wyniku) Liczby ujemne w zastosowaniu najprostszemu i niewyszukanemu (podziałka termometryczna i skala wysokości, podziałka do mierzenia stanu wód, oś liczbowa).

Geometria: Związki między powierzchniami (porównania, najprostsze przemiany, formułki pomiaru), objętość graniastopów prostych i odpowiednich walców. Pomiary i porównania na przedmiotach w sali i ogrodzie szkolnym, a także w miarę możliwości w polu. Twierdzenie Pitagorasa z licznymi przykładami poglądowymi i zastosowaniem na utworach płaskich i najprostszych przestrzennych (n. p. przekątnia sze-

ścianu, wysokość prostych ostrosłupów o podstawie kwadratowej). Ostrosłup (stożek), kula; powierzchnia i objętość (przy kuli bez uzasadnienia).

Wielostronne połączenie nauki arytmetyki i geometryi. Graficzne przedstawienie czterech działań rachunkowych na odcinkach: wyrażen $(a+b)^2$, $(a-b)^2$, $(a+b)$, $(a-b)$, $(a+b)^3$ i t. d. na prostokątach, sześciannach. Wyciąganie pierwiastka kwadratowego i sześciennego w związku z obliczeniami z planimetrii i stereometrii. Działania skrócone. Ocenianie stopnia dokładności, do którego można dążyć i który można osiągnąć na podstawie rzeczywistego pomiaru elementów określających. Przybliżone oszacowanie wielkości wyniku. Następnie sprawdzenie wyników oszacowania i obliczenia przez pomiar i odważenie obliczonych modeli brył i powierzchni. Dalsze przysposobienie uczennic do pojmovania funkeyi: zmienność długości, powierzchni, objętości (zapomocą bezpośredniej nauki poglądowej i rysunku w podziałce zmniejszonej) figur i utworów przestrzennych, których podobieństwo poznano, zależnie od pierwszej, drugiej i trzeciej potęgi, drugiego i trzeciego pierwiastka elementów określających. Najprostsze równania, o ile następcza się do nich sposobność przy obliczeniach z planimetrii i stereometrii w tej klasie.

Zadania jak w klasie I.

Fizyka, 2 godziny tygodniowo.

Wstęp: Rozciągłość. Stany skupienia. Ciężar, ciężar właściwy. Ciśnienie powietrza.

Ciepło: Wrażenie ciepła. Temperatura. Zmiana objętości pod wpływem ciepła. Termometr. Ilość ciepła, ciepło właściwe. Zmiana stanów skupienia. Prężność par. Zasada maszyny parowej. Źródła ciepła. Przewodzenie ciepła, promieniowanie ciepła.

Magnetyzm: Magnesy naturalne i sztuczne, igła magnetyczna. Działanie wzajemne obu biegunów magnetycznych. Magnetyzowanie przez rozdział, przez pocieranie. Magnetyzm ziemi. Pojęcie zboczenia i nachylenia z powtórzeniem odpowiednich wiadomości zasadniczych z astronomii. Busola.

Elektryczność: Elektryzowanie przez tarcie, przez udzielanie, przewodzenie elektryczności. Elektroskopy. Siedziba elektryczności. Działanie kończyn. Elektryzowanie przez rozdział. Maszyna do wytwarzania elektryczności. Kondensatory. Burza, gromochron.

Najzwyklejsze ogniwa galwaniczne. Prąd elektryczny. Wytwarzanie ciepła i światła przez prąd. Elektroliza (rozkład wody i galwanoplastyka). Działania magnetyczne prądu, telegraf. Zasadnicze doświadczenia z zakresu indukcji elektrycznej. Telefon i mikrofon.

Głos: Powstawanie głosu, rozchodzenie się głosu. Dźwięki i szmery. Siła głosu i wysokość tonu. Struny, widełki stroikowe, piszczałki. Odbicie. Odbzmiewanie i współbrzmienie. Odbieranie wrażeń słuchowych.

Światło: Źródła światła. Prostolinijne rozchodzenie się światła, cień, fazy księżyca, zaćmienia, ciemnia. Natężenie oświetlenia. Prawo odbicia. Obrazy w zwierciadłach płaskich i kulistych. Załamanie (jakościowe), przechodzenie światła przez płyty, graniastosłupy i soczewki. Obrazy w soczewkach. Oko, akomodacja, okulary, kąt widzenia, lupa. Rozszczepienie światła, tęczą.

Zjawiska niebieskie (przez cały rok szkolny): Wstępne orientowanie się na niebie gwiazdzistem, fazy i bieg księżyca, ruch słońca ze względu na system gwiazd stałych. Rysunki, 2 godziny tygodniowo.

Malowanie szarym kolorem sylwet przedmiotów płaskich. Rysowanie i malowanie wodnymi farbami w sposób naturalistyczny liści, kwiatów, owoców, jarzyn, barwnych naczyń, owadów, motyli i t. d. Komponowanie ornamentu geometrycznego i zastosowanie takowego do celów zdobniczych. Ćwiczenia z zakresu perspektywy prostej i skośnej, poparte rysunkiem brył stereometrycznych.

KLASA IV.

Religia, 2 godziny tygodniowo. Historia nowego Zakonu.

Język polski, 3 godziny tygodniowo. Czytanie wzorów według wypisów — jak w kl. III. Gramatyka. Nauka o zdaniach złożonych i okresach; etymologia i głosownia

w zarysie, z uwzględnieniem historycznego rozwoju języka. Przygodna nauka o wierszu polskim.

Wypracowania piśmienne: po 4 wypracowania szkolne i po 2 domowe w każdym półroczu.

Język łaciński, 6 godzin tygodniowo. Gramatyka 2—3 godziny tygodniowo. Nauka o zdaniu; zdanie pojedyncze i złożone, głównym przedmiotem nauki był czasownik; spójniki.

Szczególnych własności imion i zaimków, nie dających się ująć w prawa ogólnie, nie przerabiano systematycznie, lecz nawiązywano po części już do przykładów z zakresu nauki o formach, po części do lektury i ćwiczeń stylistycznych; często starczył leksykalny sposób przyswojenia szczegółów tego rodzaju. Z nauki o zaimku przerobiono niektóre prawa z zakresu stosowania zaimków wskazujących, zwrotnych i względnych, naturalnie w związku z nauką o zdaniu złożonym.

Lektura: 3—4 godziny tygodniowo. Cezara *bellum Gallicum* (3 księgi).

Wypracowania piśmienne, jak w klasie III.

Język grecki, 4 godziny tygodniowo. Gramatyka: Dokończenie nauki form prawidłowych; czasowniki płynne i czasowniki na „μν”; niezbędne, ze względu na lekturę dzieł prozaicznych, nieprawidłowości fleksji. Główne prawa ze składni. Tłómaczenie z języka greckiego i na język grecki.

Wypracowania piśmienne: co miesiąc 1 zadanie szkolne (*compositio*).

Język niemiecki, 4 godziny tygodniowo. Lektura ustępów prozaicznych i poetycznych, połączona ze swobodniejszą reprodukcją jak w kl. III. Memorowanie ustępów, pisanych prozą i wierszem. Gramatyka: Systematyczna nauka o zdaniu; uzupełnienie składni rzędu. Zadania: 2 miesięcznie, domowe i szkolne naprzemian. Tematy: reprodukcje, opowiadania i opisy.

Historia i geografia, 4 godziny tygodniowo. Geografia 2 godziny tygodniowo: Fizyczna i polityczna geografia monarchii austriacko-węgierskiej z wyłączeniem części statystycznej, a z dokładniejszym uwzględnieniem płodów poszczegól-

nych krajów, jakoteż zatrudnienia, handlu, przemysłu i oświaty ludów, nadto fizyczna geografia ziem polskich. Historia (2 godziny tygodniowo). Historia starożytna, szczególnie historia Grecji i Rzymu do wojen punickich ¹⁾.

Matematyka, 3 godziny tygodniowo. Arytmetyka ogólna. Wyjaśnienie prawideł działań, tudzież ich związku, ćwiczenie się w nich zapomocą przekształceń, a zwłaszcza przez rozwiązywanie równań i ich sprawdzanie przez podstawianie (liczbowych i algebraicznych) wyników w równania początkowe. Dla ćwiczenia w myśleniu funkcjami wskazanie zmienności wyników przy zmianie elementów rachunku. Miara, wielokrotność, ułamki; równania stopnia pierwszego o jednej lub kilku niewiadomych; stosunki, proporcje; czyste równania stopnia drugiego, o ile ich potrzeba w nauce planimetrii. Graficzne przedstawienie funkcji liniowej i jej zastosowanie przy rozwiązywaniu równań stopnia pierwszego.

Geometria. Planimetria: Powtórzenie i pogłębienie poprzedniego materiału z planimetrii wraz z wyjaśnieniem na charakterystycznych przykładach sposobu definiowania i dowodzenia metodą Euklidesa i ugrupowanie reszty materiału o ile możliwości w formie zadań. Rozwiązywanie zadań konstrukcyjnych według różnych metod (także zapomocą konstrukcji wyrażeń algebraicznych) z wykluczeniem wszystkich zadań, które dają się rozwiązać tylko przy pomocy szczególnych forteli. Zadania rachunkowe w naturalnym związku z resztą materiału nauki. — Zadania: jak w kl. I.

Fizyka, 3 godziny tygodniowo. (W I. półroczu fizyka, w II. półroczu chemia i mineralogia).

Równowaga i ruch: Pomiar sił zapomocą ciężarów i przedstawianie ich na odcinkach. Dźwignia, waga, kołowrot, krążek, płaszczyzna pochyła (zjawiska równowagi, składanie i rozkładanie sił). Punkt ciężkości. Rodzaje równowagi. Ruch jednostajny. Wolne spadanie. Pionowy rzut w górę. Składanie i rozkładanie ruchów. Graficzne traktowanie rzutu poziomego i ukośnego. Ruch po płaszczyźnie pochyłej. Tarcie. Prawa ruchu wahadłowego. Siła odśro-

¹⁾ Historia ojczysta, patrz: B. Przedmioty nadobowiązkowe str. 47.

kowa. Najważniejsze zjawiska przy zderzeniu się ciał sprężystych.

Zebranie i powtórzenie nauki o zjawiskach niebieskich i ich wyjaśnienie na podstawie systemu Kopernika.

Ciecze: Własności. Rozchodzenie się ciśnienia. Poziom. Ciśnienie hydrostatyczne. Naczynia połączone (zjawiska włoskowatości). Zasada Archimedesza. Najprostsze przypadki wyznaczenia ciężaru właściwego na podstawie pędu do góry. Pływanie ciał, areometr podziałkowy.

Gazy: Własności. Barometr, manometr. Prawo Mariotte'a. Pompy wodne i pneumatyczne. Lewar. Balon.

Z chemii i mineralogii: Skład powietrza. Pierwiastki, mieszaniny, związki. Synteza, analiza, podstawienie, redukcja, prawa zachowania masy i stałych stosunków ciężarowych i objętościowych zapomocą kilku prostych doświadczeń. Elektroliza. Zasady chemicznego znakowania. Zasady, kwasy, sole. Kilka pierwiastków i ich najważniejszych związków. Wyjaśnienie na kilku przykładach istotnych znamion ciał organicznych.

W ciągłej łączności z nauką chemii opis najważniejszych minerałów i skał, oparty na obserwacji, na zakończenie krótkie zebranie materiału nauki mineralogii.

KLASA V.

Religia, 2 godz. tyg. Katolicka dogmatyka ogólna.

Język polski, 3 godziny tygodniowo. Czytanie wzorów.

Na podstawie wypisów poznano najważniejsze gatunki prozy i poezji. Nauka ta, zbierająca i uzupełniająca wiadomości już w poprzednich latach przygodnie przez uczenice nabyte, przysposabiała je do czytania z pożytkiem ważniejszych utworów literatury narodowej w klasie VI.—VIII. Wiadomości historyczno-literackie o czytanych pisarzach — jak w kl. III. W całości czytano „Pana Tadeusza“, „Wiesława“, „Grażynę“, „Makbeta“ Szekspira i „Zemstę“ Fredry.

Naukę szkolną uzupełniano czytaniem domowem.

Deklamacja jak w kl. I.

Wypracowania piśmienne: po 3 szkolne i po 2 domowe w każdym półroczu.

Język łaciński, 6 godzin tyg. Lektura 5 godzin. W I. półroczu wybór z Owidyusza: Metam. ust. 1, 2, 3, 4, 5, 11, 13, 18, 20, 22 i Fasti 3, 6. Treny 6, 10. Przystępując do lektury poezji, przedstawiono w zwięzłym zestawieniu najważniejsze prawidła z zakresu prozody i metryki. W II. półroczu Liwiusz ks. II.

Nauka gramatyki i stylistyki 1 godzina tygodniowo. Celem nauki było: Utrzymać pewność wiedzy gramatycznej, przez tłumaczenie na język łaciński pogłębić i uświadomić nabyte przez lekturę — poczucie odrębności łacińskiego wysłowienia w porównaniu z językiem polskim, a przez to zapewnić lekturze niezbędnie konieczną gruntowność. Do tego celu służyły głównie piśmienne i ustne ćwiczenia, z którymi łączyły się uwagi stylistyczne.

W każdym półroczu po 5 zadań szkolnych (*compositiones*); ostatnie z nich, przypadające na koniec półrocza, było tłumaczeniem z języka łacińskiego na język polski.

Język grecki, 5 godzin tygodniowo. Lektura: W I. półroczu: Anabasis Ksenofonta wedł. Chrestom Fiderera, ust. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13; Cyrop. 2, 4, 7. W II. półroczu z Iliady Homera I, II. (w wyjątkach) i III. ks. Obok tego w związku z lekturą najniezbędniejsze wyjaśnienia różnic między dialektem epickim a atyckim. Prócz tego — w 1 godzinie co 14 dni — dalszy ciąg lektury Ksenofonta.

W II. półroczu rozpoczęły się próby lektury bez przygotowania.

Tygodniowo 1 godzina gramatyki dla uzupełnienia i utrwalenia znajomości atyckiego dyalektu. Aby nauce gramatyki w szerszej mierze zapewnić czynnik kształcący i obudzić dla niej zajęcie, wciągano przy danej sposobności w jej zakres uwagi z językoznawstwa.

W każdym półroczu 4 zadania szkolne (*compositiones*) i to naprzemian tłumaczenia z języka greckiego na język polski i z języka polskiego na grecki.

Język niemiecki, 4 godziny tyg. Gramatyka: Uzupełnienie i pogłębianie wiadomości gramatycznych, przeważnie przy sposobności poprawiania wypracowań piśmiennych.

Lektura. W tej klasie, podobnie jak i w następnej, przewagę miała proza opowiadająca i naukowa, która po-

czyną z wolna obejmować także materiały innych przedmiotów nauki i dostarczać może podstawy do zajmującej konwersacyi. Lektura poetyczna obejmowała łatwiejsze utwory epickie (balady) i nietrudne liryczne. Utworów poetycznych uczyły się uczennice na pamięć. Obowiązkowa lektura domowa obejmowała podania bohaterskie, bajki, opowiadania, opisy podróży.

Cwiczenia w ustnem wyrażaniu myśli na podstawie lektury w każdej godzinie, nadto ćwiczenia na podstawie poglądu (obrazy, przyroda) i zdarzeń z życia codziennego według uporządkowanego planu.

Wypracowania piśmienne. Co trzy tygodnie jedna praca naprzemian domowa i szkolna: reprodukcye czytanych utworów, streszczanie ustępów dokładnie przerebionych z zakresu łacińskiej i greckiej kultury; opowiadania i opisy na podstawie własnych spostrzeżeń; tłumaczenia z języka wykładowego jako ćwiczenie w pokonywaniu trudności syntaktycznych.

Historya, 3 godziny tygodniowo. Dzieje starożytne do bitwy pod Actium.

Geografia, 1 godzina tygodniowo. Europa: Ogólny przegląd. Powtórzenie, uzupełnienie i pogłębienie geografii Europy południowej, Francyi, Belgii, Holandyi i Anglii z silniejszym uwytadnieniem przyczynowego związku wzajemnego zjawisk geograficznych (plastyka powierzchni i jej powstanie, bieg słońca i klimat; klimat, świat roślinny i zwierzęcy, rozwój kultury poszczególnych krajów i jego zależność od czynników geograficznych, formy gospodarcze i ich przyczyny, wymiana płodów i drogi komunikacyjne). Rzut oka na Australię i Amerykę.

Matematyka, 3 godziny tygodniowo. Algebra: Rozszerzenie i uzupełnienie materiału arytmetyki klasy poprzedzającej; dalszy ciąg rozwiązywania równań stopnia pierwszego z rozmaitych dziedzin praktycznego zastosowania. Potęgi i pierwiastki, na łatwych przykładach.

Geometrya. Stereometrya: Rzuty ukośne najprostszych brył (także postaci krystalicznych), rzut poziomy i pionowy zwyczajnych utworów przestrzennych z poglądu.

Pojęcia i prawa, dotyczące się wzajemnego położenia prostych i płaszczyzn, z ograniczeniem się do twierdzeń oraz dowodów zasadniczych i typowych i z uwzględnieniem poglądu. Właściwości, jakoteż obliczanie powierzchni i objętości graniastosłupów (walców), ostrosłupów (stożków), kuli, oraz płaszczyzn i brył, powstałych przez ich przecięcia. Twierdzenie Eulera, umiarowe wielościany.

Zadania rachunkowe w naturalnym związku z resztą materiału nauki. Zadania szkolne 3 na półrocze.

Historya naturalna, 2 godziny tygodniowo.

I. Półrocze: Mineralogia i najważniejsze wiadomości z geologii. Pogłębienie i uzupełnienie nauki mineralogii ze stopnia niższego pod względem morfologicznym, fizycznym i chemicznym. Krótki rys geologii.

II. Półrocze. Botanika. Krótki zarys anatomii i fizjologii roślin. Przegląd roślin zarodnikowych ze stanowiska ogólnej morfologii i historyi rozwoju ze szczególnem uwzględnieniem tych roślin, które odgrywają ważną rolę w gospodarstwie przyrody i człowieka. Najważniejsze rodziny roślin, nasiennych (jawnokwiatowych), oraz ich naturalne ugrupowanie na zasadzie stosunków morfologicznych anatomicznych i biologicznych. Przy wyborze rodzin, stanowiących przedmiot nauki, uwzględniano odpowiednio rośliny pożyteczne i szkodliwe.

KLASA VI.

Religia, 2 godziny tygodniowo. Dogmatyka szczegółowa.

Język polski, 3 godziny tygodniowo. Lektura: Czytanie celniejszych dzieł literatury narodowej od połowy wieku XVI. do końca XVIII. według wypisów. Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem. Historya literatury od początku do końca wieku XVIII. Deklamacya jak w klasie V. Czytano: Reja „Krótką rozprawę”, Górnickiego „Dworzanina”, Kochanowskiego „Odprawę posłów greckich”, „Treny”, „Sobótkę”, Skargi „Kazania sejmowe” (II. III. VIII.), Sienkiewicza „Trylogię”, Paska „Pamiętniki”, Rzewuskiego „Listopad”, Krasickiego „Satyry” i „Doświadczyńskiego”, tudzież dwie komedye Moliera i F. Zabłockiego „Sarmatyzm”

albo „Fircyka w zalotach“ (do wyboru). Wypracowania piśmienne: po 3 szkolne i po 2 domowe w każdym półroczu.

Język łaciński, 6 godzin tygodniowo. Lektura: Sallustius: *Bellum Jug.*; Cicero: *In Catil. I.*; Vergilius: *Georg. II. 459—540.*, *Bucol. I.*; *Aen. I.* Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne (1 godz. tygod.) na tle lektury, połączone z powtarzaniem i uzupełnianiem składni w obrębie słowa i nauki o właściwościach języka łacińskiego. Lektura domowa: Verg. *ks. II. (ucz. 10), ks. V.: (2), ks. IX. (5).* Zadania jak w klasie V.

Język grecki, 5 godzin tygodniowo. Lektura: Homera: *Iliada ks. VI., XII., XVI., XVIII., XXII. i XXIII. (1.—250).* Ksenofonta: *Cyropaedya ustęp 1.* (wydanie szkolne), Herodot: *ks. VII. według wyd. Terlikowskiego.* Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne (1 godz.) na tle lektury, połączone z powtarzaniem i uzupełnianiem składni w obrębie słowa. Zadania 4 w każdym półroczu.

Język niemiecki, 4 godziny tygodniowo. Gramatyka, jak w klasie V. Lektura prozaiczna, jak w klasie V. Poezya epicka i liryczna. Obowiązkowa lektura *a)* szkolna: Franz Grillparzer, *Die Ahnfrau* i G. E. Lessing, *Minna von Barnhelm* *b)* domowa, jak w klasie V., oprócz tego dłuższe opowiadania na podstawie wypisów. Ćwiczenia w ustnym wyrażaniu myśli, jak w klasie V. Poetyka i stylistyka (synonimika i frazeologia) przy sposobności lektury. Podawanie wiadomości literackich w związku z lekturą, opowiadania z życia najwybitniejszych autorów. Wypracowania piśmienne, jak w klasie V., nadto streszczenia scen dramatycznych, stanowiących całość w sobie zamkniętą.

Historia¹⁾, 3 godziny tygodniowo. Dzieje Rzymian od bitwy pod Actium. Historia średniowieczna aż do odkrycia Ameryki, odkrycia i początek reformacji.

Geografia, 1 godzina tygodniowo. Dokończenie geografii Europy (z wyjątkiem monarchii austriacko-węgierskiej) według zasad, wyrażonych w planie kl. V. Rzut oka na Azyę i Afrykę.

¹⁾ Historia ojczysta: patrz B) Przedmioty nadobowiązkowe str. 47.

Matematyka, 3 godziny tygodniowo. **Algebra**: Potęgi, pierwiastki. Logarytmy. Równania stopnia drugiego o jednej niewiadomej, a bardzo łatwe o kilku niewiadomych. Najprostsze równania stopni wyższych, które dadzą się bezforteli sprowadzić do równań stopnia drugiego. Liczby niewymierne, urojone i zespolone, o ile prowadzi do nich rozwiązywanie owych równań. Graficzne przedstawienie funkcji stopnia drugiego i jej zastosowanie przy rozwiązaniu równań stopnia drugiego.

Geometria: Stereometria, goniometria i trygonometria do rozwiązywania trójkątów skośnokątnych (wyłącznie). Zadania i ćwiczenia domowe jak w klasie V.

Historia naturalna, 2 godziny tygodniowo.

Zoologia: Somatologia z uwzględnieniem najważniejszych faktów z zakresu fizjologii i higieny. Klasy zwierząt na tle form typowych ze stanowiska morfologiczno-anatomicznego, a w stosownych miejscach także ze stanowiska historii rozwoju z pominięciem wszystkich niepotrzebnych szczegółów systematyki zoologicznej.

KLASA VII

Religia, 2 godziny tygodniowo. Etyka chrześcijańsko-katolicka.

Język polski, 3 godziny tygodniowo. Czytanie cenniejszych dzieł literatury narodowej w dłuższych wyjątkach według wypisów lub w całości; poczynawszy od literatury Sejmu czteroletniego aż po rok 1837. w życiu twórczości Słowackiego. W całości czytano: Felińskiego „Barbarę Radziwiłłównę“, Brodzińskiego „O klasyczności i romantyczności“, Mickiewicza „Ballady i romanse“, „Dziady“, „Konrada Wallenroda“, „Sonety krymskie“ i „Księgi pielgrzymstwa“, Malczewskiego „Maryę“, Goszczyńskiego „Zamek kaniowski“, Zaleskiego „Wybór poezji“, Fredry: „Pana Geldhaba“, „Pana Jowialskiego“ i „Śluby panieńskie“, J. Słowackiego: „Powieści poetyckie“, „Godzinę myśli“, „Kordyana“, „Trzy poematy“ i „Anhellego“. Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowym. Historia literatury (jak w klasie VI) — do Słowackiego. — Deklamacja jak w klasie I. — Ćwiczenia ustne, polegające na zdawaniu sprawy z dzieł czytanych z własnej pilności.

Wypracowania piśmienne: po 3 szkolne i po 2 domowe w każdym półroczu.

Język łaciński, 5 godzin tygodniowo. Lektura: Cicero. Orat. in Catil. IV. Pro Archia poeta, Pro rege Deiotaro, Tuscul. disput. I. Vergilius: Aeneid. ks. II. VI. Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne (1 godzina tygodniowo) na tle lektury, połączone z uzupełnieniem nauki o szyku, figurach, tropach, i okresach. Zadania jak w klasie V.

Język grecki, 4 godziny tygodniowo. Lektura szkolna: Demostenes I. mowa Olyntyjska, Περὶ εὐφρογῆς. Homera Odysea ks. I. 1—95, V, VI, VII, IX, XVI, i XXII w całości. Lektura domowa: Odysea z 2 ks. (3 uczennice), 3 ks. (3 uczennice), z 5 ks. (1 uczennica), z 6 ks. (1 uczennica), z 10 ks. (1 uczennica); Demost. 2 mowy (1 uczennica), 1 mowa (8 ucz.) Ptato, Crito (4 uczennice). Ćwiczenia gramatyczne z przygodnem powtarzaniem i uzupełnianiem nauki o przyimkach, imiesłowach, partykułach i okresach. Zadań w każdym półroczu 3, a mianowicie przekłady z języka greckiego na język polski. Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polskiego na grecki tylko z konieczności.

Język niemiecki, 4 godziny tygodniowo. Gramatyka jak w klasie V. Lektura: proza ustępowała zwolna miejsca poezyi: poetyczna lektura obejmowała wybór z zakresu poezyi średniowiecznej w przekładzie (nowoniemieckim), łatwiejsze utwory liryczne i epickie Schillera, Goethego i poetów XIX. stulecia; łatwiejsze dramaty Lessinga, Goethego, Schillera. W całości zaś czytano: w półr. I. Jungfrau v. Orleans Schillera, w półr. II. Kätchen v. Heilbronn Kleista, „Clavigo“ Goethego. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa z tego samego zakresu, jaki obejmowała lektura szkolna. — Ćwiczenia w ustnem wyrażaniu myśli, jak w klasie V. — Poetyka, stylistyka i wiadomości literackie, jak w klasie V. — Wypracowania piśmienne: co miesiąc jedno, naprzemian szkolne i domowe. Tematy wolne na podstawie podanej dyspozycji, tok myśli czytanych utworów poetycznych, streszczanie scen dramatycznych i całych aktów, charakterystyki osób, z zakresu historii powszechnej.

Historia i geografia 3 godziny tygodniowo. Historia nowożytna od wojny 30-letniej z uwzględnieniem wewnętrznych dziejów Europy i geografii aż do najnowszych czasów.

Matematyka, 3 godziny tygodniowo. Algebra: Równania drugiego stopnia o jednej i dwu niewiadomych; równania wyższych stopni, dające się sprowadzić na równania kwadratowe; równania przestępne i nieoznaczone pierwszego stopnia. Szeregi. Rachunek procentu składanego i rent. Kombinacje. Geometria: Trygonometria. Zastosowanie algebry do geometrii i analityka płaska. Zadania i ćwiczenia, jak w kl. V

Fizyka, 3 godziny tygodniowo. Ogólne własności ciał. Mechanika ciał stałych, płynnych i lotnych. Nauka o cieple. Chemia.

Propedeutika filozofii, 2 godziny tygodniowo. Logika elementarna.

KLASA VIII.

Religia, 2 godziny tygodniowo. Historia Kościoła katolickiego.

Język polski, 3 godziny tygodniowo. Czytano dalszy ciąg cenniejszych dzieł literatury narodowej wieku XIX. w dłuższych wyjątkach według wypisów, niektóre w całości, a mianowicie: Krasińskiego: Nieboską komedję, Irydyona. Przedświt, Psalm przyszości; Korzeniowskiego: Mnicha, Karpaczkich górali i Kollokacyę; W. Pola: Pieśni Janusza; Ujejskiego: Skargi Jeremiego, cz. I., Maraton, wybór poezji Syrokomli, Lenartowicza, Romanowskiego, Asnyka i Konopnickiej. Uzupełniano naukę szkolną czytaniem domowem. Historia literatury wieku XIX., ciąg dalszy od Krasińskiego do końca. Deklamacya, jak w kl. V. Ćwiczenia ustne jak w kl. VII. Wypracowania piśmienne: w I. półroczu 3 szkolne, 2 domowe, w II. półroczu 2 szkolne i 1 domowe.

Język łaciński, 5 godzin tygodniowo. Lektura: Tacitus: Ab excessu divi Augusti I., 1—15, II., 41—43, 53—55, 69—83; III., 1—7. XV. 38—45. List Pliniusza do Trajana i odpowiedź, Trajana. Horatius: Carminum I., 1, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 14, 18, 21, 24, 26, 31, 34, 37. II., 3, 6, 7, 10, 13, 14, 16, 17; III., 1, 2, 8, 9, 13, 18, 21, 28, 30; IV., 2, 3, 5, 7, 12. Epodon 2, 6, 7. Satirarum I. 9.; Epist. I. 4, 20. II. 3, (wyjątki). Ćwicze-

nia gramat.-stylistyczne (1 godz. tygodniowo), jak w kl. VII. Zadania jak w kl. V.

Język grecki, 5 godzin tygodniowo. Lektura: Plato, Apologia Sokratesa i Kryton w całości. Sofokles. Elektra. Cwiczenia gramatyczne, jak w kl. VII. Zadania jak w kl. VII.

Język niemiecki, 4 godziny tygodniowo. Lektura, jak w kl. VII. Obok ustępów z wypisów przerabiano w całości: Egmont Goethego, Weh dem, der lügt Grillparzera, Schillera Wallensteins Tod i Goethego Faust I. Ćwiczenia w ustnym wyrażaniu myśli, jak w kl. VII. Wypracowania piśmienne, poetyka, stylistyka i wiadomości literackie, jak w kl. VII.

Historia i geografia, 3 godziny tygodniowo. W I. półroczu historia państwa austro-węg. w zestawieniu z innemi państwami i powtórzenie ważniejszych partyi z historii Grecyi i Rzymu, z uwypatnieniem historii kultury. W II. półroczu geografia i statystyka monarchii austro-węg.; wiadomości polityczne i społeczne: Ustrój i administracja monarchii austriacko-węgierskiej ze szczególnem uwzględnieniem królestw i krajów, reprezentowanych w Radzie państwa, na podstawie ogólnego przedstawienia istoty i najważniejszych funkcji państwa pod względem politycznym, kulturalnym i gospodarczym; prawa i obowiązki obywateli państwa.

Matematyka, 2 godziny tygodniowo. Powtórzenie materiału 3 klas poprzednich, połączone z rozwiązywaniem zagadnień arytmetycznych i geometrycznych. Zadania i ćwiczenia domowe, jak w kl. V.

Fizyka, 3 godziny tygodniowo. Magnetyzm, elektryczność, ruch falowy, akustyka, optyka i zasady astronomii.

Propedeutyka filozofii, 2 godziny tygodniowo. Psychologia empiryczna.

B) Przedmioty nadobowiązkowe.

Historia ojczysta 1 godzina tygodniowo. Stopień niższy: W kl. IV. od Aleksandra Jagiellończyka do czasów najnowszych. Stopień wyższy: W kl. VI. od czasów najdawniejszych do Zygmunta I. W kl. VII. od Zygmunta I. do końca.

Język francuski, po 2 godziny tygodniowo w 3 oddziałach.

Oddział I. Podręcznik Węckowskiego, część I. Nauka czytania i pisania. Części mowy odmienne i nieodmienne. Tryb oznajmujący słów posilk. i regularnych. Odpowiedzi na pytania. Dwa do trzech zadań i dyktatów miesięcznie. Ćwiczenia gramat. pisemne.

Oddział II. Podręcznik Węckowskiego, cz. II. Dalszy ciąg nauki czytania i pisania. Tłómaczenie, odpowiedzi na pytania, opowiadanie. Rzeczownik, przymiotnik, liczebnik. Czasowniki nieregularne I. i II. konjugacyi. 2 zadania miesięcznie szkolne i domowe. Pisanie konjugacyi.

Oddział III. Podręcznik Węckowskiego, część III. Czytanie i opowiadanie kawałków. — Konwersacya na temat opowiadania. Części zdania. — Przygodne powtarzanie części mowy. 2 zadania miesięcznie szkolne i domowe.

Literatura. Nauka o najważniejszych rodzajach poezyi i prozy. — Literatura wieków średnich, według wykładu, streszczanie pisemne pod dyktatem lub samodzielnie przez uczennice.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do I. klasy gimnazyalnej:

1. Religia: Wiadomości, których według teraźniejszego rozkładu nauki nabywają uczennice w szkole 4-klasowej.
2. Język polski: Czytanie płynne i wyraziste, objaśnianie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli, opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego rozszerzonego i rozbiór jego części składowych; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczennicy z uwzględnieniem głównych zasad interpunkcyi, piśmienny rozbiór jednego zdania pojedynczego; zdanie to ma być wyjęte z dyktatu.
3. Język niemiecki: Czytanie płynne i zrozumiałe, znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków, odmiana słów posilkowych i czasowników słabych w stronie czynnej i biernej, odmiana najzwyklejszych czasowników mocnych, zasób wyrazów z zakresu pojęć uczennicom znanych; poprawne napisanie łatwego dyktatu, któ-

rego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku polskim.

4. **Rachunki:** Pisanie liczb do miliona włącznie, biegłość w 4 działaniach liczbami całymi, pewność w tabliczce mnożenia, znajomość miar metrycznych.

Od egzaminu ustnego z religii, języka polskiego, niemieckiego i rachunków uwalnia się uczennice, które w świadectwie szkoły ludowej otrzymały cenzurę „dobry” i takąż notę otrzymały przy piśmiennym egzaminie.

III.

Tematy wypracowań piśmiennych w r. szk. 1911/12.

A) W języku polskim:

KLASA V.

1. Wykazać na akcji Wieszawa prawdziwość słów: „Boska opieka tajnie nagradza uczynki człowieka” (szk.).
2. O ile I. księga „Pana Tadeusza” jest ekspozycją poematu (dom.).
3. Ks. Robak jako emisariusz polityczny (n. p. I. i IV. ks. „Pana Tadeusza”) (szk.).
4. Jakich rozkoszy dostarcza nam natura? (dom.).
5. Czem Oktawian utwierdził monarchię? (szk.).
6. O ile dozwolone są żarty? (dom.).
7. Dobro publiczne a prywatna na radzie w Dobrzyniu (szk.).
8. Kogo nazywamy człowiekiem dobrze wychowanym? (dom.).
9. Znaczenie ostatnich dwóch Piastów dla Polski (szk.).
10. Typy szlachty polskiej w „Panu Tadeuszu” A. Mickiewicza (dom.).

Bystrzycki Jan.

KLASA VI.

1. Co mówią stare budowle krakowskie o przeszłości naszej? albo: Jak należy czytać dzieła literackie i kiedy z nich trwać odnosimy korzyść? (do wyboru) (dom.).
2. Literatura szesnastego wieku szlachetną nauczycielką swojego narodu (szk.).

3. Świątliwość epoki Zygmuntoŧowskiej w światłe literatury i obrazów Matejki „Hołd pruski“ oraz „Unia lubelska“ (dom.).
4. Ból rodzicielski w „Ojcu zadźmionych“ Słowackiego i „Trenach“ Kochanowskiego (szk.).
5. Najpiękniejsza postać kobieca w trylogii Sienkiewicza (dowolny wybór i uzasadnienie) (dom.).
6. Na jakie choroby zapadła, zdaniem Skargi, Rzplta polska i co ją z nich wyleczyć może? (szk.).
7. Życie ludu i obrona w utworach XVI. i XVII. stulecia (dom.).
8. a) Polska XVIII. wieku w światłe „Pamiętników“ Paska, albo b) Polska a Niemcy w epoce pierwszych Piastów (do wyboru) (szk.).
9. Rozwinąć i uzasadnić przykładami wiersz Naruszewicza: „Wasz to obyczaj cierń w życia przeciągu kłaść im na głowy, kwiat aż na posąg“ (dom.). *Wiśniowski Józef.*

KLASA VII.

1. Cechy i typy literackie sarmatyzmu (dom.).
2. Na czym polega pseudoklasyczmność „Barbary Radziwiłłówny“ (szk.).
3. Poprzednicy romantyzmu w literaturze polskiej (dom.).
4. Pierwiastek fantastyczny w „Balladach i romansach“ (szk.).
5. Madeyskiego sarkofag Jadwigi w katedrze wawelskiej (dom.).
6. Opis sarkofagu Jadwigi w katedrze wawelskiej (dom.).
7. a) Geneza III. części „Dziadów“.
b) Tło historyczne III. części „Dziadów“ (szk.).
8. a) Obraz Towarzystwa warszawskiego na podstawie III. części „Dziadów“.
b) Nowosilcow i jego zauszniczy na podstawie III. części „Dziadów“ (szk.).
9. Rozwinąć i uzasadnić słowa Mickiewicza:
Płomień rozgryzie malowane dzieje,
Skarby mieczowi rozkradną złodzieje,
Pieśń ujdzie cało. (dom.). *Dr. St. Kot.*

KLASA VIII.

1. Problem poświęcenia się za ojczyznę w dziełach Słowackiego (szk.).

2. Uzasadnić przykładami z historii i literatury prawdziwość następującego ustępu z „Pana Tadeusza“:

„Polak, chociaż stąd między narodami słynny,
Że bardziej niżli życie kocha kraj rodzinny,
Gotów zawždy rzucić go, puścić się w kraj świata,
W nędzy i poniewierce przeżyć długie lata,
Walcząc z ludźmi i z losem, póki mu wśród burzy,
Przyświeca ta nadzieja, że ojczyźnie służy“. (dom.).

3. a) Miłość jako jedyny czynnik twórczy w dziełach Krasińskiego, albo
b) Dobro społeczne a zawód jednostki (do wyboru) (szk.)
4. Szatan w poezji powszechnej i polskiej (dom.).
5. Wina i pokuta bohaterów jako problem w poezji i powieści polskiej („Pan Tadeusz“, „Potop“, „Mnich“ Korzeniowskiego) albo: Przemówienie na temat zasług Krasińskiego dla poezji polskiej. (Z okazji tegorocznego jubileuszu poety) (do wyboru) (szk.).
6. Za co powinniśmy kochać „Pana Tadeusza“? (Z powodu setnej rocznicy wypadków, objętych tem arcydziełem) (szk.).
7. a) Jakie cnoty i ideały, godne naśladowania, przekazuje nam nasza przeszłość? albo:
b) Zasługi Kraszewskiego w piśmiennictwie polskim (do wyboru) (szk.).
8. a) Wpływ obcych literatur na piśmiennictwo polskie przez cały ciąg jego rozwoju, albo:
b) Ideał kobiety polskiej. (Życie i poezya.) (do wyboru) (szk.).

Wiśniowski Józef.

B. W języku niemieckim:

KLASA V.

1. Der Prozess. (Inhaltsangabe der Gellertschen Fabel: Der Prozess) (szk.).
2. Wie soll man reisen? (dom.).
3. Warum musste Karthago fallen? (Auf Grund der Schullektüre) (szk.).
4. Wie reiste man vor hundert Jahren. (Auf Grund der Schullektüre) (dom.).

5. Wie werden die Mörder des Ibykus entdeckt? (szk.).
 6. Beschreibung des Bildes von Geertgen, die Huldigung der drei Könige. (Nach d. Schullektüre und vorhergegangener Besprechung.) (szk.).
 7. Die geschichtliche Bedeutung der Völkerwanderungen. (dom.).
 8. Wie beweist Moros seine Freundschaft. (szk.).
 9. Kurzgefasster Gedankengang in Goethes „Ballade“ (szk.).
 10. Das römische und das moderne Haus (nach der Schullektüre) (dom.).
- Ippoldt Juliusz.*

KLASA VI.

1. Ein Besuch in der Klosterschule zu St. Gallen. (Eine Episode aus J. V. Scheffels, Ekkehard) (szk.).
2. Inhalt und Idee des Gedichtes von Schiller, die Teilung der Erde (dom.).
3. Goethe in Strassburg. (Auf Grund des Schulunterrichtes) (szk.).
4. Inhaltsangabe der Ballade von L. Uhland: „Roland der Schildträger“ (szk.).
5. Der Ahnfrau Schuld und Sühne (dom.).
(Fr. Grillparzer, D. Ahnfrau I. Akt).
6. Jaromirs Schicksal. (Auf Grund des Dramas „D. Ahnfrau“ (szk.).
7. Die Erzählung Boleslaws. (Auf Grund der „Ahnfrau“ von Fr. Grillparzer) (dom.).
8. Wie Sigurd den Hort erwarb. (Auf Grund der Sigurdsage) (szk.).
9. Die Szene mit der Dame in Trauer. (Lessing, Minna I.) (szk.).
10. Die Einführug in die Handlung (Exposition) in Lessings Minna von Barnhelm) (dom.).
11. Welche Beiträge zur Exposition gewinnen wir aus dem III. Aufzuge von Lessings, Minna v. Barnhelm? (szk.).
12. Wie sich der Johanniter zum Kampfe mit dem Drachen vorbereitete. (Auf Grund des Gedichtes von Schiller) (szk.).

A. Marcinkowski.

KLASA VII.

1. Gemälde aus dem Nibelungenliede (szk.).
2. Wie kommt es, dass die Verdienste grosser Männer oft erst nach ihrem Tode anerkannt werden? (dom.).
3. Wie wird in der Novelle „Woitek“ die Bauernnatur von der Erzählerin charakterisiert“ (szk.).

4. Jungfrau v. Orleans als Friedensstifterin. (Nach Schiller) (dom.).
5. Welche Hindernisse treten der Jungfrau von Orleans auf ihrer Laufbahn entgegen? (dom.). *St. Leonhard.*
6. Wielands und Lessings Verhältnis zu der deutschen Aufklärung. (Auf Grund der Lebensbilder beider Schriftsteller) (dom.).
7. Inhalt und literarische Bedeutung der Ballade Bürgers „Lenore“. (Auf Grund der Schullektüre) (szk.).
8. Das Antlitz der Tat (v. E. Budde) (Nacherzählung) (szk.).
9. Das Romantische in Kleists „Kätchen von Heilbronn“ und Schillers „Jungfrau von Orleans“ (dom.).
10. Die Charakteristik Clavigos (szk.). *Kaz. Wróblewski.*

KLASA VIII.

1. Was ist Bildung? (Auf Grund der Schullektüre) (szk.).
2. Exposition in Grillparzers „Weh dem, der lügt“ (dom.).
3. Die Vorbereitungen zur Flucht. (Grillparzer, Weh dem, der lügt III. A.) (szk.).
4. Der Glockenguss. (Nach Schillers „das Lied von der Glocke“) (dom.).
5. Die Entwicklung des Menschengeschlechtes (szk.).
(Im Anschluss an den „Spaziergang“ Schillers).
6. Goethe und Schiller. (Eine literarische Parallele. Auf Grund der Schullektüre) (szk.).
7. Spiel und Gegenspiel in den zwei ersten Aufzügen v. Schiller, Wallensteins Tod (dom.).
8. Der Tod Max Piccolominis (szk.). (Auf Grund von Schillers, Wallensteins Tod).
9. Faust im Studierzimmer (szk.). *A. Marcinkowski.*

C. Przy egzaminie dojrzałości:

1) Z języka polskiego do wyboru:

- a) Irydion, Wallenrod, Anelli (Trzy wcielenia miłości ojczyzny).
- b) Znaczenie roku 1812. w dziejach naszego narodu.
- c) O ile człowiek zdołał opanować przyrodę i na swój użytek siły jej obrócić?

2) Z języka łacińskiego:

Przełożyć na język polski: Cicero, Laelius de amic. C. XIII. 44.

3) Z języka greckiego:

Przełożyć na język polski: Homer II. XXIV. 141—170.

IV.

Stan zbiorów naukowych.

I. Biblioteka polska.

Biblioteka polska dla uczennic liczy dzieł 984 w 1535 tomach.

W r. b. przybyło 93 dzieł w 161 tomach. Zakupiono 92 dzieł z datków, złożonych w tym celu przy wpisach przez uczennice, reszta pochodzi z darów:

a) dla klas I—IV. 17 dzieł w 18 tomach, a mianowicie: Andersen: Baśnie i powiastki; Bukowiecka: Hela; Bujno: Pamiętnik Stacha, Na wakacjach w Zalesiu; Dalecka: Przyjaciele; Gąsiorowski: Było to pod Samosierra; Jadwiga z Łobzowa: Bohater, Pan Krakowski; Kraszewski: Stara baśń (wyd. skrócone); Mortkowiczowa: Stacho; Niewiarowski: Osadnicy w puszczy polskiej; Przyborowski: Grom Maciejowicki; Selmer: Nad dalekim cichym fjordem; Sienkiewicz: W pustyni i puszczy; Teresa-Jadwiga: Złe i dobre duchy; Verne: Wyspa tajemnicza; Zubrzycki: Dni krwi i chwały.

b) dla klas V—VIII. 76 dzieł w 143 tomach, a mianowicie: Antoniewicz: Grottger; Boissier: Tacyt; Chmielowski: Stylistyka polska; Czerwiński: Albania, Wspomnienia z misji między Polakami nad Bosforem, w Bośni i na Krecie, Wyprawa na Patmos, Efez i Kretę w r. 1899 i 1903, Z Grecyi i Krety, Z podróży po Bośni i Hercegowinie; Dubiecki: Kudak; Fredro: Śluby panieńskie (3 egzempl.); Gąsiorowski: Emilia Plater, Rok 1809; Gostomski: Historia literatury powszechnej; Jeż: Za gwiazdą przewodnią; Kallenbach: A. Mickiewicza pisma, O nieznanym utworach Adama Mickiewicza (1817-1820); Konopnicka: Wybór pism (dar); Kowerska: Iluzja, Znane

dzieje; Kraszewski: Adama Polanowskiego... notatki, Bajbuza, Banita, Biały książę, Boleszczyce, Boży gniew, Bracia Zmartwychwstańcy, Dwie królowe, Historia o Petru Właście, Infantka, Jaszka Orfanem... pamiętnik, Jelita, Kraków za Łokietka, Król chłopów, Król Piast, Królewscy synowie, Lubonie, Masław, Matka królów, Na królewskim dworze, Pogrobek, Saskie ostatki, Semko, Stach z Konar, Stara baśń, Syn Jazdona, Strzemińczyk, Waligóra, Za Sasów; Kridl: Mickiewicz i Lamennais; Kupczyński: Kraków w powstaniu Kościuszkowskim; Lange: Epos T. I—V; Łukaszkiewicz: Złota książka polskiej dziewczycy; Mickiewicz: Poezye (wyd. zup. P. Chmielowskiego); Mochnacki: Pisma; Mościcki: Wilno i Warszawa; Opieński: Chopin; Orzeszkowa: Gloria victis; Prus: Dzieci; Rej M.: Żywot człowieka poczciwego (dar); Rocznik krakowski t. XIII; Rodziewiczówna: Na wyżynach; Sewer: Michał Kopeć; Siemieński: Portrety literackie; Sieroszewski: Dno nędzy (dla kl. VII i VIII), W matni (dla kl. VII i VIII), Ryszard; Stadnicki: Na obu półkulach; Sygietyński: Maks. Gerymski; Śliwiński: Maurycy Mochnacki; Tretiak: Bohdan Zaleski; Wasilewski: Z życia poety romantycznego; Wiedza i postęp; Witkiewicz: Jul. Kossak; Wróblewski: Kornel Ujejski; Zmogas (M. Rodziewiczówna): Pożary i zgłiszczą.

Do powiększenia biblioteki przyczyniła się Ida Ruxerówna, abiturientka (1 dzieło) i Irena Filochowska, b. Ochmistrzyni (1 dzieło).

2. Biblioteka niemiecka

dla uczenicy liczy 80 dzieł w 91 tomach.

W r. b. przybyło 1 dzieło (dar p. Ireny Filochowskiej, b. Ochmistrzyni).

Udział uczenicy i ruch książek w bibliotece w r. 1911/12.

Klasa	Liczba uczenicy wypożyczających książki: a) polskie, b) niemieckie		Liczba wypoż. książek a) polskich, b) niemieckich	
I.	a) 27	b) 5	a) 700	b) 8
II.	23	—	392	—
III.	27	2	700	2

IV.	19	1	357	1
V.	45	18	834	41
VI.	42	10	535	14
VII.	23	—	224	—
VIII.	24	1	508	2
Razem 230		37	4250	68

Stan funduszu na bibliotekę uczenie.

Pozostałość z roku szkolnego 1910/11.	85 K 74 h
Ze składek uczenie wpłynęło	516 " — "
Dr. Z. Szybalska za zaginione książki	49 " 49 "
Uczenice za zaginione książki	9 " 20 "
Odsetki 31/XII za oba półrocza	6 " 18 "
Dochód razem	666 K 61 h

Wydatki: Kupno książek	377 K 77 h
Introligator	148 " 50 "
Wkładka do Tow. Mił. hist. i zabytków Kra-	
kowa za r. 1912	8 " — "
Zwrot Drowi Z. Szybalskiej	6 " 30 "
" Tabaczyńskiej Oldze ucz. kl. V	2 " 50 "
Książka do wypożyczania książek	1 " 90 "
Szafa na książki	75 " — "
Wydatki razem	619 K 97 h

Pozostaje na rok szk. 1912/13 na książeczce Banku
galicyjskiego dla handlu i przemysłu 46 K 64 h

3. Biblioteka podręczna dla nauczycieli

zawiera wydania klasyków łacińskich i greckich, oraz podręczniki
szkolne w liczbie 124 dzieł, tomów 127; w b. r. szk. zakupiono
tomów 8, 3 tomy otrzymano w darze od c. k. Rady Szkolnej kra-
jowej we Lwowie.

4. Przybory do illustrowania klasyków starożytnych.

Zbiór składa się z 8 nrów, obejmujących 23 sztuk.

5. Przybory do nauki geografii i historii.

Zbiór obejmuje: globus, 36 map ściennych i 1 plastyczną.

Zakupiono w b. r. 1 mapę ścienną, a mianowicie: J. Rothaug, Monarchia austro-węgierska (polit.) oprac. prof. Wiktor Doleżan.

6. Gabinet nauk przyrodniczych.

A. Zoologia.

Dział ten zawiera:

Szkieletów	4; razem	4
Czaszek	4; "	4
Ssaków wypchanych 7; w formal.	1; "	8
Ptaków " 10; "	0; "	10
Gadów " 0; "	6; "	6
Płazów " 0; "	3; "	3
Ryb " 3; "	5; "	8
Jaj rybich suchych 3; "	0; "	3
Owadów suchych wszystkich rzędów gablotek ściennych	4; "	4
Jaj owadzych suchych 1; w formal.	0; "	1
Wijów suchych	3; "	3
Pajęczaków suchych 0; "	2; "	2
Skorupiaków " 3; "	2; "	5
Robaków " 0; "	8; "	8
Mięczaków " 18; "	3; "	21
Ośłonnic " 0; "	2; "	2
Szkarłupni " 6; "	1; "	7
Jamochłonów " 8; "	0; "	8
Preparatów anatomicznych	5; "	5
Gniazd ptasich z jajami		1
Naskórek zaskrońca		2
Tablic ściennych		34

W b. r. szkolnym przybyło: wypchany okaz tchórza z daru Erny Schwarzwöyny ucz. kl. 1.

B. Botanika.

Modele	2
Tablice: roślin jawnokwiatowych	20
" skrytokwiatowych	3

Okazy naturalne: glonów morskich gatunków	3
śluzowców gatunków	6
grzybów gatunków	4
przekrojów pni gatunków	2
kwiatostanów roślin dwuliśc.	1
kiełkowanie	1
pasorzytów dwuliśc.	3
symbiozy dwuliśc. z bakteriami	2
korek z <i>Quercus suber</i>	1
owoców	5

Zielniki 3

W b. r. szk. przybyło przez zakupno 2 tabl. trójpłaszczyzn. Henklera.

C. Mineralogia i Geologia.

Modele krystaliczne duże	6
Okazy: Pierwiastków	8
Siarczków	14
Tlenków	67
Solowców	29
Tlenkowców	105
Organolitów	41
Skał	30

7. Gabinet fizyczny

składa się z 99 numerów, obejmujących 363 sztuk.

8. Przybory do nauki rysunków

składają się z 3 podstaw drewnianych na modele, 19 modeli gipsowych ornamentów, 6 dużych modeli brył i 5 starożytnych naczyń.

9. Przybory do nauki geometrii

składają się z 2 cyrkli, 2 kątomierzów i 16 modeli drewnianych dużych brył z przekrojami.

10. Do nauki śpiewu.

Fortepian.,

11. Do przyozdobienia kurytarza.

Matejki: Stefan Batory i hołd pruski, (z daru w kwocie 50 K, Dra Andrzeja Chramca w Zakopanem); J. Męciny-

Krzesza: Jadwiga, królowa Polski, (z daru ks. Dra Józefa Kaczmarczyka); Matejki: Zygmunt August w Lublinie (z funduszów Zakładu).

Wszystkim P. T. ofiarodawcom, którzy tak chętnie przyczynili się do pomnożenia zbiorów Zakładu, składa Dyrekcya niniejszem wyrazy szczerzej wdzięczności i podziękowania.

V.

Pomoc koleżeńska.

a) Biblioteka.

Biblioteka pomocy koleżeńskiej liczy 262 książek.

W r. b. zakupiono 43 książek, 45 otrzymano w darze od uczenic klasy V.: Amirowiczówny Ireny (10), Chowańcówny Stanisławy (1), ucz. kl. VI.: Gutwińskiej Heleny (1), Jeromówny (4), ucz. kl. VIII. Ruxerówny Idy (23); słuch. filoz. Gutwińskiej Ireny (1), Dra Z. Szybalskiej (4) i od autora Dra Krotoskiego, dyr. z Nowego Targu (1).

b) Stan funduszu.

Przychód:

Pozostałość z roku szkol. 1910/11	447 K 04 h
Odsetki z 30/VI. i 31/XII.	23 " 23 "
Od grona nauczycielskiego	492 " 84 "
Przy wpisach uczenic złożyli WW. PP.	
Bzowski Stanisław, rejent z Kalisza	25 " — "
Hruby Karol, Franciszka Kuczyńska, Dawidowa	
Bincerowa, Stanisławowa Getterowa, po 13 K	52 " — "
Mikulski Aleksander	10 " — "
Dr. Mütz Herman	9 " — "
Wrzowska	6 " — "
Tadeuszowa Epsteinowa, Feliksowa Fromowiczowa, Dr. Halpern Szymon, Józef Kunze, Marcelowa Ruxerowa, Marya Pobój Sleczkowska, po 5 K	30 " — "
Do przeniesienia . . .	1095 K 11 h

	Z przeniesienia . . .	1095 K 11 h
Kapelner Marek	4 " — "	
Jakóbowa Aronsohnowa, Biesiadzka Hermina, Chmura Wincenty, Zygmuntowa Czopowa, Fryt Józef, Górnisiewicz Józef, Dr. Grażyński Edward, Dr. Krygowski Stanisław, Leonowa Kuźnia- rowa, Bernardowa Libeskindowa, Setkowi- czówna Karolina, po 3 K	33 " — "	
Franciszkowa Aywasowa, Jakóbowa Basch- kopfowa, Bobrzecki Bartłomiej, Czarnek Wła- dysław, Julianowa Dobrzańska, Walerowa Dy- dejczykowa, Zdzisławowa Katyńska, Włady- sławowa Kucharska, prof. Dr. Bol. Ulanowski, po 2 K	18 " — "	
Amirowicz Kajetan, Leonowa Bojarska, Chru- pek Wiktor, Dankiewicz Zenon, Frey Józef, Grobler Alojzy, Jugendfeinowa Agnieszka, Kren- gel Wilhelm, Dr. Krieger Herman, Kucharski Walenty, Dr. Kuczkiewicz Jan, Kudliński Ignacy, Kunachowiczowa Helena, Kurek Michał, Bar- tłowa Klementyna, Edwardowa Nizieniecka, Offner Herman, Pachonński Michał, Porębski Stefan, Prażmowski Wincenty, Schreiber Ste- fan, Skrocki Stefan, Sonenschein Daniel, Stan- kiewicz Józef, Stieglitz Naftali, Stocki-Sosnow- ski Kazimierz, Szaleski Jan, Szpunar Feliks, po 1 K	28 " — "	
Mechlowicz Józef	— " 50 "	
Od uczenic kl. V reszta z wydawnictwa „Promyczka“	6 " 50 "	
" " kl. VII zamiast wieńca na trumnę ś. p. ojca profesora Cachla	13 " — "	
" " kl. VI: Baschkopfówny, Bojarskiej, Do- browolskiej, Drobnerówny, Ep- steinówny, Frimlówny, Herman- ówny, Katyńskiej, Królikowskiej Merdingerówny, Morgenbesse- równy, Pająkówny, Pfauówny, Sędzimirówny, Stieglitzówny, Sza-		
	Do przeniesienia . . .	1198 K 11 h

Z przeniesienia . . .	1198 K 11 h
leskiej, Ślęczkowskiej i Wach- tlówny	72 " — "
Od uczenie kl. VII: Aderówny, Bardlówny, Groble- równy, Horowitzówny, Frytówny i Steinerówny	21 " — "
" " kl. V w dzień imienin ks. Katechety .	29 " 44 "
" " kl. V reszta od nabożeństwa o wyzdro- wienie koleżanki	1 " — "
Reszta taksy Groblerówny	4 " 36 "
" ze składki na papier do piśmiennego egza- minu dojrzałości	3 " 28 "
Pozostawione przez deklamatora p. Dulębę	— " 40 "
Razem . . .	1329 K 59 h

Rozchód :

Na podręczniki szkolne dla niezamożnych uczenie .	79 K 92 h
Na opłatę szkolną 13 niezamożnym uczenicom . .	1070 " — "
Introligator za oprawę książek	13 " 50 "
Księga na inwentarz biblioteki Pomocy	1 " 45 "
Razem . . .	1164 K 87 h

Pozostaje w dniu 14. czerwca na rok szk. 1912/13 na książeczce Banku galic. dla handlu i przem. 164 K 72 h.

Szlachetnym ofiarodawcom składa Dyrekcyja w imieniu niezamożnych uczenie najserdeczniejsze podziękowanie.

VI.

Stan zdrowotny uczenie.

W ciągu roku szkolnego — pomijając przypadki lekkiego chwilowego niedomagania — jak ból: głowy (171 przypadków), zębów (127), rąk lub nóg (23), gardła (166), żołądka (46), oczu (11), krew z nosa (4), uszu (6), przeziębienie (167), gorączka (11), osłabienie (22), febra (2) — stan ogólny uczenie był bardzo dobry. W dziennikach klasowych zanotowano nadto oprócz wyżej wspom-

nianych chwilowych zasłabnięć, jeszcze: 27 przypadków grypy, 2 mumpsy, 3 zapalenia opłucnej, 2 zapalenia płuc, 1 zapalenie ślepej kiszki, 1 zapalenie stawów.

W naszym zakładzie nie było tego roku żadnego przypadku chorób zakaźnych.

Miejski Urząd zdrowia, czuwający pilnie nad opanowaniem chorób zakaźnych, zarządził, a Zakład przeprowadził wymycie dezinfekcyjne w dniu 4. października klasy VI., 6. lutego klasy V., 4. kwietnia klasy VII. i 5. kwietnia klasy II., ponieważ w kamienicach, w których zajmowały mieszkania uczennice, wydarzyły się zasłabnięcia na szkarlatynę lub ospę.

Z powodu nagminnie grasującej ospy, odbył Dr. Sikorski w dniu 20. maja badanie wszystkich uczennic Zakładu i rewakcy-
nował uczennice.

W połowie czerwca zaszło 6 przypadków anemii. Uczennice, dotknięte tem cierpieniem, uwolniono na podstawie świadectw lekarskich częścią dnia 15. a częścią dnia 20. czerwca.

VII.

Statystyka uczenic.

	K l a s a								Razem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
1. Liczba uczenic:									
Z końc. roku szk. 1910/11 było uczenic:									
a) publicznych:									
α) zwyczajnych . . .	23	25	23	44	41	17	21	20	214
β) nadzwyczajnych . .	—	—	5	1	2	3	3	—	14
b) prywatnych	8	4	2	3	1	4	1	—	23
Razem	31	29	30	48	44	24	25	20	251
Na pocz. roku szk. 1911/12 przyjęto:									
a) publicznych:									
α) zwyczajnych . . .	26	23	27	23	45	34	17	19	214
β) nadzwyczajnych . .	—	—	—	2	2	2	3	4	13
b) prywatnych	1	4	1	2	2	3	5	—	18
W ciągu roku wstąpiło . .	2	2	—	1	3	7	2	2	19
Wogóle przyj. wr. 1911/12	29	29	28	28	52	46	27	25	264
I. z innych zakładów . . .	29	6	4	6	6	4	4	1	60
II. z tutejszego zakładu . .	—	23	24	22	46	42	23	24	204
Razem	29	29	28	28	52	46	27	25	264
W ciągu roku wystąpiło . .	1	—	—	1	3	2	1	—	8
Z końc. roku szk. 1911/12 było zatem	28	29	28	27	49	44	26	25	256
Mędzy niemi było:									
a) uczenic publicznych:									
α) zwyczajnych . . .	27	25	27	23	44	38	18	24	226
β) nadzwyczajnych . .	—	—	—	2	2	3	3	1	11
b) prywatnych	1	4	1	2	3	3	5	—	19
2. Według miejsca urodzenia:									
Z Krakowa	13	10 ¹	12 ¹	8	17 ²	19	7 ²	11	97 ⁶
„ W. Ks. Krakowskiego . .	—	1	1	—	—	—	—	—	2
„ Galicyi	9 ¹	14 ²	13	16 ¹	25 ¹	18 ²	13 ³	10	118 ¹⁰
„ Królestwa Polskiego . .	2	—	1	—	2	2	—	2	9
Do przeniesienia	24 ¹	25 ³	27 ¹	24 ¹	44 ³	39 ²	20 ⁵	23	226 ¹⁶

	K l a s a								Razem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Z przeniesienia . . .	24 ¹	25 ³	27 ¹	24 ¹	44 ³	39 ²	20 ⁵	23	225 ¹⁶
Z Ks. Poznańskiego . .	—	—	—	0 ¹	1	—	1	—	2 ¹
„ Śląska austriackiego .	1	—	—	1	—	—	—	—	2
„ Rosyi	—	0 ¹	—	—	—	1 ¹	—	—	1 ²
„ Turcyi	—	—	—	—	—	—	—	1	1
„ Dalmacyi	1	—	—	—	—	—	—	—	1
„ Bukowiny	1	—	—	—	—	—	—	—	1
„ Bośni	—	—	—	—	1	—	—	—	1
„ Węgier	—	—	—	—	—	1	—	—	1
„ Litwy	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem . . .	27 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	46 ³	41 ³	21 ⁵	25	237 ¹⁹
3. Według miejsca pobytu rodziców było :									
a) miejscowych	20	15 ²	18 ¹	13	38 ³	32 ¹	16 ²	14	166 ⁹
b) zamiejscowych . . .	7 ²	10	9	12 ²	8 ¹	9 ²	5 ³	11	74 ¹⁰
Razem . . .	27 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	46 ³	41 ³	21 ⁵	25	237 ¹⁹
4. Według stanu rodziców było :									
Córek urzęd. państw. i prof.	9	10 ¹	11	10	17 ¹	13 ²	7	4	81 ⁴
„ „ autonom.	—	1	1	—	2	2	—	—	6
„ „ prywatnych	—	1	3	2 ¹	6 ¹	4 ¹	3	3	22 ³
„ wojskowych	1	1	1	—	1	—	—	—	4
„ adwok. i notar. . . .	4	—	—	2	1	2	1 ²	4	14 ²
„ lekarzy	3	2 ¹	1	—	3	2	—	2	13 ¹
„ aptekarzy	0 ¹	1	—	0 ¹	1	—	—	—	2 ²
„ właścicieli dóbr i realności	1	—	1	3	2	3	0 ¹	4	14 ¹
„ dzierżawców dóbr . .	—	—	2	1	—	1	—	—	4
„ inżynier. i budown. .	1	—	1	2	1	1	1	2	9
„ artystów i przem. . .	2	3	1	—	1	4	3	—	14
„ literatów	1	—	—	—	—	—	—	—	1
„ nauczycieli lud. . . .	1	1 ²	1	—	1	2	1 ¹	2	9 ³
„ bankierów	—	—	—	—	—	1	—	—	1
„ kupców	2	3	3 ¹	3	2	5	2	2	22 ¹
„ rzemieślników	1	1	—	2	4	1	2	—	11
„ sług państwowych . .	—	1	1	—	3	—	1 ¹	1	7 ¹
„ wdów (bez okr. st.) .	1	—	—	—	1 ¹	—	—	—	2 ¹
„ emer. (bez okr. st.) .	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem . . .	27 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	46 ³	41 ³	21 ⁵	25	237 ¹⁹

5. Według języka ojczystego było:	K l a s a								Razem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Polek	26 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	44 ³	41 ³	21 ⁵	25	234 ¹⁹
Niemek	1	—	—	—	1	—	—	—	2
Rusinek	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Razem	27 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	46 ³	41 ³	21 ⁵	25	237 ¹⁹
6. Według wyznania religijnego było:									
Rzymsko-katolickiego . .	20 ¹	18 ³	23	20 ²	41 ³	31 ³	15 ⁴	19	187 ¹⁶
Grecko-katolickiego . .	—	—	1	—	1	—	—	—	2
Ewangelickiego	—	1	—	1	—	—	—	1	3
Mojżeszowego	7	6 ¹	3 ¹	4	4	10	6 ¹	5	45 ³
Razem	27 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	46 ³	41 ³	21 ⁵	25	237 ¹⁹
7. Wiek uczenic:									
Z końc. roku szk. 1911/12 było uczenic, mających ukończonych:									
Lat 10	2	—	—	—	—	—	—	—	2
" 11	16	4	—	—	—	—	—	—	20
" 12	7 ¹	14 ²	4	—	—	—	—	—	25 ³
" 13	1	4 ¹	12 ¹	4	—	—	—	—	21 ²
" 14	1	3 ¹	7	12 ¹	3	—	—	—	26 ²
" 15	—	—	2	5 ¹	21 ¹	3	—	—	31 ²
" 16	—	—	2	4	15 ²	17 ¹	1	—	39 ³
" 17	—	—	—	—	7	17 ¹	7 ¹	5	36 ²
" 18	—	—	—	—	—	3 ¹	8	7	18 ¹
" 19	—	—	—	—	—	—	4 ³	9	13 ²
" 20	—	—	—	—	—	1	1	1	3
" 21	—	—	—	—	—	—	0 ¹	1	2 ¹
" 22	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem	27 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	46 ³	41 ³	21 ⁵	25	237 ¹⁹
8. Klasyfikacya uczenic:									
a) Z końc. r. szk. 1911/12 było do klasy następnej:									
Chlubnie uzdolnionych . .	7	13 ²	8	10	14 ¹	13	6	11	82 ³
Uzdolnionych	12	11 ²	13	10 ¹	27 ¹	22 ³	12 ¹	12	119 ⁸
Na ogół uzdolnionych . .	6 ¹	1	4	1	—	—	—	—	12 ¹
Nieuzdolnionych	2	—	2	3	2	2	1	1	13
Do egz. popr. przeznacz.	—	—	—	1	2	4	2 ²	1	10 ²
" " uzupełniającego . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nie klasyfikowano . . .	—	—	0 ¹	0 ¹	1 ¹	—	0 ²	—	0 ⁵
Razem	27 ¹	25 ⁴	27 ¹	25 ²	46 ³	41 ³	21 ⁵	25	237 ¹⁹

	K l a s a								Razem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
b) Uzupełnienie klasyfikacji za rok szkolny 1910/11:									
Do egz. popr. przeznacz.	—	—	—	—	1	1	1	—	3
Egzamin popr. złożyło .	—	—	—	—	1	1	1	—	3
" " nie złożyło .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Do egz. uzup. nie zgłos. się	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Od " " odstąpił . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Ostateczny wynik klasyfikacji za rok szkolny 1910/11									
Do klasy następnej było:									
Chlubnie uzdolnionych .	8 ⁵	9	6	17 ¹	16	4	12	12	84 ⁶
Uzdolnionych	12 ³	15 ⁴	11	25 ²	25 ¹	15 ⁴	12	8	123 ¹⁴
Na ogół uzdolnionych .	2	—	3 ²	2	—	—	—	—	7 ²
Nieuzdolnionych	1	1	3	—	2	1	0 ¹	—	8 ¹
Nie klasyfikowano . . .	2 ¹	—	5	1	2	—	1	—	11 ¹
Razem	25 ⁹	25 ⁴	28 ²	45 ³	45 ¹	20 ⁴	25 ¹	20	233 ²⁴
9. Uczęszczanie na naukę przedmiotów nadobowiązkowych:									
1. Historia ojczysta . . .	—	—	—	25	—	41	21	—	87
2. Język francuski	—	3	10	8	18	10	5	—	54
10. Stypendya:									
Stypendyum szkolne z funduszu nadwyżek skarbowych w kwocie K 300	—	—	—	—	—	1	—	—	1

VIII.

Kronika zakładu.

Rok szkolny 1911/12 rozpoczął się dnia 5. września 1911 r. uroczystym nabożeństwem odprawionem w kościele OO. Reformatów.

Wpisy uczenic do wszystkich klas odbywały się w dniach 26., 27. i 28. czerwca oraz 31 sierpnia i 1.—2. września. Z początkiem roku szkolnego zapisało się uczenic publicznych 227 i 18 prywatystek.

Egzamin wstępny do I. kl. gimnazjalnej odbył się dnia 28. czerwca i 5. września. Do egzaminu do I. kl. zgłosiło się uczenic 28. Wszystkie przyjęto.

Dnia 9. września święcił Zakład rocznicę śmierci, a dnia 18. listopada dzień imienin ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

Dnia 4. października obchodził Zakład uroczystym nabożeństwem, odprawionem w kościele OO. Reformatów, Imieniny Najjaśniejszego Pana.

Dnia 16. października uwolniono uczenice o godzinie 11. od nauki, celem wzięcia udziału w nabożeństwie, urządzonem w Katedrze na Wawelu, ku uczczeniu 94. rocznicy zgonu Tadeusza Kościuszki.

Dnia 23. października przystąpiły uczenice do spowiedzi, a dnia następnego do Komunii św. w kościele OO. Reformatów.

Dnia 23. listopada urządziły uczenice kl. III. nabożeństwo w 1. rocznicę śmierci nauczycielki ś. p. Jadwigi z Rogoszków Fuchsovej; od godz. 9. odbywały się lekcye szkolne.

Dnia 29. listopada wzięły uczenice udział w nabożeństwie listopadowem, urządzonem dla nich staraniem Zakładu w kościele OO. Reformatów o godz. 8 $\frac{1}{4}$ rano, poczem odbywała się w Zakładzie nauka.

Dnia 14. grudnia przystąpiły uczenice do spowiedzi, a nazajutrz do Komunii św. w kościele OO. Reformatów.

Dnia 12. stycznia uczenice kl. V. wzięły udział w nabożeństwie, urządzonem ich staraniem, na intencję chorej koleżanki, w kościele OO. Reformatów, pod przewodnictwem Ochmistryni, poczem od godz. 9. odbywały się lekcye szkolne.

Dzień 23. lutego wolnym był od nauki z powodu uroczystości jubileuszowej ku czci 100. rocznicy urodzin Zygmunta Krasieńskiego.

Rekolekcyje wielkopostne odbyły uczennice Zakładu w dniach od 19. do 22. marca w kościele OO. Reformatorów, pod przewodnictwem ks. katechety Władysława Staicha i przystąpiły do spowiedzi i Komunii św.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się w Zakładzie w dniach od 29. kwietnia do 1. maja włącznie; ustny w dniach 23. do 25. maja, podprzewodnictwem c. k. Rady szkolnego, JW. P. Tomasza Sołtysika, dyrektora c. k. gimnazjum III.

W dniu 3. maja, poświęconym uczczeniu 121. rocznicy Konstytucyi 3. maja, lekcye szkolne skończyły się o godz. 10. rano, a uczenie wzięły udział w pochodzie na Wawel pod przewodnictwem kierownika Zakładu, Ochmistrzyni i nauczycielki O. Rydlowej.

Dnia 6. maja przystąpiły uczennice kl. VIII. do spowiedzi, a nazajutrz do Komunii św. w kaplicy SS. Nazaretanek.

Dnia 18. maja Zakład wziął udział w nabożeństwie odprawionem staraniem „Tow. Opieki nad młodz. szk. śr.“ za duszę ś. p. Dra Henryka Jordana przez delegacyę 32 uczenie pod opieką Ochmistrzyni.

Dnia 25. maja rozdano abiturientkom świadectwa. Imieniem Zakładu pożegnał je Kierownik, w imieniu abiturientek przemawiała Piórkówna Celina.

Dnia 30. maja przystąpiły uczennice V. (1) kl. VI. (18) i kl. VII. (31) do Sakramentu Bierzmowania w kościele OO. Franciszkanów.

Dnia 8. czerwca oddał Zakład ostatnią przysługę ś. p. prof. Henrykowi Heitzmanowi.

Ś. p. Henryk Heitzman w kwiecie wieku wyrwany z pośród grona wychowawców tego Zakładu pozostawia po sobie żal i smutek niewysłowiony w sercach tych, którzy mieli sposobność zetknąć się z nim bliżej oraz poznać szlachetny jego charakter i niepospolity umysł. Obowiązek swój i zawód pojmował jako posłannictwo, z rąk Najwyższego otrzymane, siał ziarno wiedzy, kształcił charaktery i do szczytnych celów młode pokolenia prowadził. Umiłował swój za-

wód, bo widział w nim możność spełnienia ideałów, jakie duszy jego czystej i nieskalanej od wczesnej młodości przyświecały. Chcąc dobra ukochanej przez siebie Ojczyzny, wołał raczej porzucić stanowisko prawnika, na którym mu się uśmiechała piękna i szybka przyszłość; wśród znoju i trudów jał się studyów pedagogicznych, bo widział w młodości skarb i podstawę narodu, do którego dobra pragnął cegiełkę przyłożyć. Na wszystkich stanowiskach, na jakich danem mu było pracować, potrafił zaskarbić sobie miłość i przywiązanie młodzieży, a szacunek i poważanie współpracowników. Żył krótko, lecz to, co zdziałał, zapewnia mu pamięć dożgonną u pozostałych.

E. D.

Dnia 10. czerwca przystąpiły uczennice do spowiedzi, a 11. czerwca do Komunii św. w kościele OO. Reformatów.

Dnia 12. czerwca odprawił ks. Wład. Staich, katecheta Zakładu, nabożeństwo za spokój duszy ś. p. prof. Henryka Heitzmana w kościele OO. Reformatów, w którym wzięły udział uczennice pod opieką Ochmistrzyni i Grono, od godz. zaś 9. rozpoczęła się nauka szkolna.

W ciągu roku szkolnego starał się Zakład rozszerzyć zakres wiedzy i pogłębić wiadomości uczenic, udzielone im w szkole, a zarazem choć częściowo przyczynić się do fizycznego wychowania młodzieży. W tym celu w dniu 21. października wysłuchały uczennice w sali kl. VI. odczytu „Charakter i prawdziwe wykształcenie“ p. Adeli Malewicz, utrzymującej w Zakopanem „Dom pod Opatrznością“, a w dniu 27. kwietnia przysłuchiwały się pod przewodnictwem Grona w tej samej sali Zakładu utworom poetyckim, wygłoszonym przez p. Dulębę.

Dnia 22. maja odbyły uczennice kl. IV. (w liczbie 11) wycieczkę do Dubia pod kierunkiem profesorów: Chowańca, Drożdżikowskiego i Piotrowicza.

Dnia 1. czerwca odbyła się wycieczka uczenic kl. VII. (w liczbie 19) do Skały Kmity pod opieką Ochmistrzyni i prof. Dańca, Krawczyka, Waśniowskiego i Wróblewskiego.

Dnia 2. czerwca urządziły abiturientki (w liczbie 13) całodniową wycieczkę do Korabnik koło Skawiny, w której wzięli

udział profesorowie: Krawczyk, Leśnodorski, Stach T., Wiśniowski i kierownik Zakładu.

Dnia 5. czerwca odbyła się wycieczka uczniów kl. VI. (w liczbie 21) do Czatkowic pod opieką Kierownika Zakładu.

Dnia 12. czerwca zwiedziły uczennice kl. I., pod przewodnictwem nauczycielki O. Rydlowej, gabinet zoologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Naukę gimnastyki pobierała część uczniów prywatnie w „Sokole”; ze ślizgawki korzystały uczennice wyłącznie pod nadzorem rodziców i opiekunów.

IX.

Klasyfikacja uczenic za rok szkolny 1911/12.

KLASA I.

Chlubnie uzdolnione.

1. Eichhornówna Olga	4. Rastawiecka Helena
2. Fuksiewiczówna Irena	5. Steinbergówna Lila
3. Przeworska Jadwiga	6. Stepówna Jarosława
7. Suesserówna Wanda	

Uzdolnione:

8. Bobrzecka Janina	14. Męcińska Zofia
9. Brunówna Marya	15. Morawska Janina
10. Ippoldtówna Marya (nad.)	16. Nowakówna Leonora
11. Kmiecicka Olga	17. Oberländerówna Janina
12. Koźmińska Marya	18. Waszkiewiczówna Zofia
13. Łapińska Olga	19. Wespańska Janina

Na ogół uzdolnione.

20. Bąkowska Anna	23. Kucharska Wanda
21. Hoeszlówna Marya	24. Rosnerówna Helena
22. Kohnówna Olga	25. Stolarska Stefania
26. Reichenbergówna Anna (pr.)	

Za nieuzdolnione uznano 2 uczennice.

KLASA II.

Chlubnie uzdolnione.

1. Agathówna Władysława	8. Lichoniewiczówna Mar. (p.)
2. Chrupkówna Marya	9. Magierzanka Janina
3. Działianka Marya	10. Mossorówna Marya
4. Flaschenówna Cecylia	11. Potocka Klotylda
5. Grażyńska Jadwiga	12. Rychlówna Stanisława
6. Klużekówna Zofia	13. Stankiewiczówna Jadwiga
7. Kunzówna Marya	14. Truczkówna Halina
15. Wachtlówna Irena (pr.)

Uzdolnione:

16. Bieńkowska Barbara	22. Mechłowiczówna Leonora
17. Daszyńska Stanisława	23. Morgenbesserówna Regina
18. Freiówna Marya	24. Lichoniewiczówna Z. (pr.)
19. Hrebendówna Anna	25. Nizieniecka Zofia
20. Krupicka Antonina	26. Siemionówna Marya (pr.)
21. Lewicka Małgorzata	27. Thonówna Nella
28. Wajdówna Marya

Na ogół uzdolniona:

29. Bincerówna Sydonia.

KLASA III.

Chlubnie uzdolnione:

1. Bąkowska Zofia	5. Łukaszkievicz Zofia
2. Chmurzanka Janina	6. Pachowska Zofia
3. Gutkowska Marya	7. Schreiberówna Augusta
4. Jankowska Izabela	8. Truczkówna Marya

Uzdolnione:

9. Antoniewiczówna Irena	13. Halpernówna Fanny
10. Buliczówna Irena	14. Kubiczówna Wincentyna
11. Dankiewiczówna Janina	15. Kurkówna Aleksandra
12. Gruczyńska Janina	16. Kurnikówna Florentyna

17. Libeskindówna Irma	19. Ryszkowska Marya
18. Ogieńska Marya	20. Szlapakówna Helena
21. Wrzaskówna Jadwiga	

Na ogół uzdolnione:

22. Kunachowiczówna Marya	24. Radelli Helena
23. Porębska Helena	25. Turetschkówna Fryderyka

Za nieuzdolnione uznano 2 uczennice.

KLASA IV.

Chlubnie uzdolnione:

1. Bobrzecka Marya	6. Fromowiczówna Marya
2. Czarnowska Róża	7. Grögerówna Marya
3. Czubkówna Jadwiga	8. Kluzekówna Kazimiera
4. Dobrowolska Wanda	9. Kriegerówna Jadwiga
5. Dobrzańska Marya	10. Pomiankowska Jadwiga

Uzdolnione:

11. Bidzińska Janina	16. Kucharska Otylia
12. Boguszówna Marya	17. Marcinkowska Antonina
13. Chowańcówna Jadwiga	18. Turetschkówna Marya
14. Dydejczykówna Eleonora	19. Wrzaskówna Marya
15. Jastrzębska Michalina	20. Zajączkowska Jadwiga

Na ogół uzdolniona:

21. Mistatówna Zofia

Za nieuzdolnione uznano 3 uczennice.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 uczennicę.

KLASA V.

Chlubnie uzdolnione:

1. Amirowiczówna Irena	3. Cyżanka Jadwiga
2. Chowańcówna Stanisława	4. Hamerlakówna Bronisława

5. Kisiełewska Zofia	10. Marusińska Marya
6. Kublińska Jadwiga	11. Morawetzówna Marya
7. Kublińska Janina (pryw.)	12. Piotrowska Zofia
8. Kuźniarówna Marya	13. Różycka Marya
9. Łapińska Zofia	14. Setkowiczówna Karolina
15. Skrzyszowska Janina.

Uzdolnione:

16. Baranówna Marya	30. Kuczyńska Zofia
17. Bielańska Helena	31. Kudlińska Zofia
18. Bilińska Janina	32. Kuźmiczówna Zofia
19. Ciechanowska Marya	33. Langmanówna Marya (pr.)
20. Danzówna Olga (nadzw.)	34. Pańkowska Anna
21. Dębska Helena	35. Polówna Anna
22. Dydejczykówna Zofia	36. Rychłówna Janina
23. Epsteinówna Leontyna	37. Ryszkowska Irena
24. Hordyńska Alina	38. Sikorska Aleksandra
25. Kapelnerówna Izabela	39. Skrocka Kazimiera
26. Knyczówna Władysława	40. Tabaczyńska Olga
27. Krygowska Zofia	41. Uhma Bronisława
28. Kubatówna Marya	42. Ungerówna Irena
29. Kucharska Zofia	43. Welfe Henryka.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2 uczennice.

Za nieuzdolnione uznano 2 uczennice.

KLASA VI.

Chlubnie uzdolnione:

1. Chorabikówna Michalina	7. Merdinger Helena
2. Ciechanowska Zofia	8. Nowińska Marya
3. Górnisiewicz Irena	9. Pfauówna Elza
4. Gutwińska Helena	10. Stankiewicz Janina
5. Jerôme Zofia	11. Stieglitz Rachela
6. Katyńska Irena	12. Szaleska Stefania
13. Tetmayer Klementyna

Uzdolnione:

14. Bartik Janina	26. Kurnalówna Zofia (pryw.)
15. Baschkopf Helena	27. Mirtyńska Romana (pryw.)
16. Bojarska Zofia	28. Morgenbesser Anna
17. Bürgisser Marya (nadzw.)	29. Offner Ella
18. Chowańcówna Marya	30. Pająkówna Janina (nadzw.)
19. Dobrowolska Marya	31. Pawłowska Leonia
20. Drożdżikowska Helena	32. Sednikówna Zofia
21. Drzymuchowska Halina	33. Sędzimir Julianna
22. Frimlówna Julia (nadzw.)	34. Sękowska Stanisława
23. Hermann Stefania	35. Siemionówna Hel. (pryw.)
24. Hruby Zofia	36. Ślęczkowska Janina
25. Królikowska Janina	37. Wolfówna Stanisława
38. Woźniakówna Zofia.	

Do egzaminu poprawczego po feryach przeznaczono 4 uczennice.

Za nieuzdolnione uznano 2 uczennice.

KLASA VII.

Chlubnie uzdolnione:

1. Arciszewska Jadwiga	4. Różycka Janina
2. Horowitówna Ludwika	5. Sypniewska Barbara
3. Kuźmiczówna Irena	6. Ullmanówna Zofia

Uzdolnione:

7. Aderówna Irena (nadzw.)	13. Groblerówna Stefania
8. Bardlówna Janina	14. Manaczyńska Marya
9. Biesiadzka Stanisława	15. Mützówna Marya (pryw.)
10. Czarnkówówna Irena	16. Prażmowska Leopolda
11. Fritzówna Józefa	17. Steinerówna Marta
12. Glatzelówna Jadwiga	18. Tłumakówna Bron. (nadzw.)
19. Wnorowska Helena.	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2² uczennice.

Za nieuzdolnioną uznano 1 uczennice.

KLASA VIII.

Ukończyły klasę z postępem chlubnym:

1. Fromowiczówna Henryka	6. Obmińska Helena
2. Grażyńska Anna	7. Piórkówna Celina
3. Krenglówna Gizela	8. Ruxerówna Ida
4. Mikulska Marya	9. Sonenscheinówna Franc.
5. Kuźmiczówna Janina	10. Stocka Sosnowska Wand. (n.)
11. Szaynowska Stanisława	

Ukończyły klasę z postępem dobrym:

12. Antoniewiczówna Cecylia	18. Kriegerówna Wanda
13. Bandurówna Helena	19. Kubatówna Helena
14. Bojarska Aniela	20. Kusibianka Marya
15. Bzowska Kazimiera	21. Lechrówna Zofia
16. Gajewska Wanda	22. Mikołajska Jadwiga
17. Hanusiakówna Genowefa	23. Weiglówna Władysława

Do egzaminu poprawczego po wakacjach przeznaczono 1 uczenicę.

Ukończyła klasę z postępem niedostatecznym 1 uczenica.

**Wynik egzaminu dojrzałości w terminie letnim
roku szkolnego 1911/12.**

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się uczenic publicznych 24.

" " " nie przypuszczono uczenic 2.

" " " ustnego przystąpiło uczenic publicznych 22.

Z tych uznano: za dojrzałe z odnaczeniem 14

" " " za dojrzałe jednogłośnie 8

Razem . . . 22

Świadectwo dojrzałości z odnaczeniem otrzymały:

1. Bojarska Aniela	5. Krenglówna Gizela
2. Bzowska Kazimiera	6. Kubatówna Helena
3. Fromowiczówna Henryka	7. Kuźmiczówna Janina
4. Grażyńska Anna	8. Lechrówna Zofia

- 9. Mikulska Marya
- 10. Obmińska Helena
- 11. Piórkówna Celina

- 12. Ruxerówna Ida
- 12. Sonenscheinówna Franc.
- 14. Szaynowska Stanisława

Świadectwo dojrzałości otrzymały:

15. Antoniewiczówna Cecylia	19. Kriegerówna Wanda
16. Bandurówna Helena	20. Kusibianka Marya
17. Gajewska Wanda	21. Mikołajska Jadwiga
18. Hanusiakówna Genowefa	22. Weiglówna Władysława

Z tych zamierza udać się:

Na wydział filozoficzny	13
„ „ medyczny	2
„ „ farmaceutyczny	—
„ agronomię	3
„ akademię handlową	2
Nie określiło zamiaru	2

OGŁOSZENIE.

Wpisy uczenic tak publicznych jako też prywatnych do wszystkich klas na rok szkolny 1912/13 odbywać się będą w dniach 26., 27. i 28. czerwca od godziny 10—1 przed południem, a 30. i 31. sierpnia i w dwóch pierwszych dniach września od godziny 11—12 i od 4—5.

Do wpisów mają się zgłaszać uczenice w towarzystwie rodziców lub opiekunów.

Uczenice tutejszego zakładu muszą przy wpisie wykazać się świadectwem szkolnem z ostatniego półrocza.

Uczenice, przybywające z innych zakładów do klasy II. lub wyższej, muszą przy wpisie przedłożyć:

1. Świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, zaopatrzone potwierdzeniem Dyrekcyi, iż mogą być przyjęte do innego zakładu;
2. Metrykę chrztu lub urodzenia.

Uczenice, wstępujące do I. klasy, mają przy wpisie przedłożyć:

1. Metrykę chrztu lub urodzenia na dowód, że ukończyły już 10-ty rok życia, albo ukończą go przed 1. stycznia 1913. roku;
2. Świadectwo szkolne za ostatnie półrocze, jeżeli pobierały naukę w szkołach publicznych;
3. Świadectwo powtórnego szczepienia ospy, odbytego w roku poprzedzającym wstąpienie do gimnazjum.

Wpisy uczenic kl. I.—VII. na bezpłatną naukę języka francuskiego odbędą się równocześnie z wpisami do zakładu. Uczenice, zapisane na naukę tego przedmiotu, obowiązane są uczęszczać na lekcye przez cały rok również regularnie, jak na lekcye przedmiotów obowiązkowych.

Przy egzaminie **wstępnym do klasy I.**, który odbywać się będzie o godzinie 3. popołudniu w dniu 28. czerwca i wy-

jatkowo dnia 5. września, uczniowie korzystają z ulg, przyznawanych uczniom wstępującym do gimnazjum.

Egzamina **poprawcze** odbywają się w trzech pierwszych dniach września od godziny 3. popołudniu.

Egzamina **wstępne** do **wyższych** klas odbywać się będą po wakacjach od 5—10 września za opłatą 24 koron.

Wpisowe opłacają nowo wstępujące uczennice w kwocie 10 koron, inne 5 koron. **Każda uczennica składa przy wpisie 2 K na bibliotekę.**

Opłata szkolna wynosi: *a)* dla uczennic, uczęszczających do zakładu, rocznie 220 koron, które dla dogodności rodziców mogą być spłacane po 22 koron, w ciągu pięciu pierwszych dni każdego miesiąca; *b)* dla prywatystek za każde półrocze 40 K.

Uczennice, mogące stwierdzić świadectwem ubóstwa nieza-
możność rodziców i wykazać się świadectwem rocznem chlu-
bnem, mogą wnieść podanie do Dyrekcyi przed 15. września,
a konferencya grona nauczycielskiego może w wyjątkowych
przypadkach udzielić uwolnienia od połowy opłaty szkolnej.

Tak jak w roku ubiegłym będzie Grono udzielać i w roku
szkolnym 1912/13 rodzicom i opiekunom — informacji o zacho-
waniu się i postępach uczennic w każdą pierwszą niedzielę po
odbytej konferencyi okresowej. O tem zawiadamia każdym razem
Dyrekcya uczennice okólnikiem, a te mają ogłoszony im termin
podać do wiadomości rodziców i opiekunów. W interesie własnym
zechcą przeto P. T. Rodzice i Opiekunowie porozumiewać się
z Gronem przynajmniej w tych dniach, gdyż tylko rze-
telne współdziałanie domu ze szkołą umożliwi szkole
osiągnięcie dobrych rezultatów tak pod względem dydaktycznym
jak i pedagogicznym.

Rok szkolny 1912/13 rozpocznie się dnia 5. września uro-
czystem nabożeństwem; dnia 6. września rozpoczynają się lekcye
szkolne.

R. Gutwiński.

Wykaz książek szkolnych,

które w roku szkolnym 1912/13 w tutejszym Zakładzie będą używane.

Klasa I.	Klasa II.	Klasa III.	Klasa IV.	Klasa V.	Klasa VI.	Klasa VII.	Klasa VIII.
Wielki katechizm religii katolickiej. Kraków 1910. (Zatwierdzony przez Episkopat austriacki w dniu 9. kwietnia 1894). opr. K — 60 Samolewicz. Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wyd. 6. Lwów 1907. opr. K 1— Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla I. klasy. Wyd. 5, oprac. przez A. Frączkiewicza i F. Próchnickiego. Lwów 1907. opr. K 1:20 Małecki. Gramatyka języka polskiego. Wyd. 11. Lwów 1910. opr. K 2:40. Dr. Maryan Reiter. Czytania polskie dla I. klasy z ilustracyami. Lwów 1910. opr. K 3— German, Petelenz, Gayczak. Ćwiczenia niemieckie dla I. klasy. Wyd. 7. Lwów 1910. opr. K 2 40 Romer. Geografia. Wyd. 2. z atlasem. Lwów 1908. K 3:20 B. Gebert i G. Gebertowa. Opowiadania z dziejów ojczystych. Lwów 1910. opr. K 2:20 Ignacy Kranz. Arytmetyka na kl. I Kraków 1911. opr. K 1:50 Ignacy Kranz. Geometria pogładowa na klasę I. Wyd. 1. K 1 50 Nusbaum - Wiśniowski. Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wydanie 3. Lwów 1910. opr. K 3:60 Rostański. Botanika szk. na klasy niższe. Wyd. 6. Kraków 1907. opr. 2:60	Wielki katechizm religii katolickiej. (Zatwierdzony przez Episkopat austriacki) Kraków 1903 opr. K — 60 Samolewicz. Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wyd. 6. Lwów 1907. opr. K 1— Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla II. klasy oprac. przez A. Frączkiewicza i F. Próchnickiego. Wydanie 5. Lwów 1908. opr. K 1:80 Konarski. Zwięzła gramatyka języka polskiego. Lwów 1911. opr. K — 50 Dr. Maryan Reiter. Czytania polskie dla II klasy z ilustracyami Lwów 1911 opr. K 3:40 German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla II. klasy. Wyd. 6 zmienione. Siwak. Geografia dla kl. II. i III. Lwów 1911. K 3 20 Semkowicz. Opowiadania z dziejów powszechnych. Część I. Wyd. 3. Lwów 1907. opr. K 2— Ignacy Kranz. Arytmetyka na kl. II. Kraków 1911. opr. K 1:50 Ignacy Kranz. Geometria pogładowa. Kraków 1910 opr. K 1 40 Nusbaum-Wiśniowski. Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 3. Lwów 1910. opr. K 3:60 Rostański. Botanika szk. dla klas niższych. Wyd. 6. Kraków 1907. K 2:60	Ks. Jougan. Liturgika. Wyd. 4. Lwów 1910. opr. K 1:40 Ks. Dąbrowski. Historia biblijna Nowego Zakonu. Wyd. 4. Lwów 1910. opr. K 1:70 Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka jęz. łac. Cz. II. Wyd. 9. Lwów 1909. opr. K 2:40 Próchnicki. Ćwicz. łac. dla klasy IV. Wyd. 4. Lwów. 1909. opr. K 2— Caesar. Commentarii de bello Gallico. Wyd. Terlikowskiego. Ćwikliński. Gramatyka jęz. greckiego. Wyd. 3. Lwów 1912. opr. K 3:40 Winkowski, Taborski. Pasowicz. Ćwiczenia greckie. Wyd. 3. Lwów 1910. opr. K 3— Małecki. Gram. jęz. pol. szk. Wyd. 9—11. Lwów 1910. opr. K 2:40 Próchnicki-Wojciechowski. Wypisy polskie. Tom IV. Lwów 1911. opr. 3:60 German-Petelenz-Gayczak. Ćwicz. niem. dla IV. kl. Wyd. 4. Lwów 1910. opr. K 3:60 Jahner. Deut. Gram. Wyd. 3 i 4. Lwów 1911. opr. K 2:20 Majerski. Geografia austr.-węg. monarchii. Wyd. 6. Zakrzewski. Hist. powsz. Cz. I. Wyd. 7. Kraków 1911. opr. K 2:40 Dziwiński. Podręcz. arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Wyd. 4. Lwów 1910. opr. K 4:50 Suppantchitsch - Hordyński. Podręcznik geometrii dla IV. i V. klasy. Lwów 1912. opr. 4:50 Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 6. Kraków 1910. opr. K 2— Duchowicz - Wiśniowski. Wiadomości z chemii i mineralogii dla klas niższych. Lwów 1911. K 2:80	Ks. Dąbrowski. Historia biblijna Nowego Zakonu. Wyd. 4. Lwów 1910. opr. K 1:70 Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka jęz. łac. Cz. II. Wyd. 9. Lwów 1909. opr. K 2:40 Próchnicki. Ćwicz. łac. dla klasy IV. Wyd. 4. Lwów. 1909. opr. K 2— Caesar. Commentarii de bello Gallico. Wyd. Terlikowskiego. Ćwikliński. gramatyka jęz. greckiego. Wyd. 3. Lwów 1912. opr. 3:40 Winkowski, Taborski. Pasowicz. Ćwicz. greckie. Wyd. 3. Lwów 1910. opr. 3— Małecki. Gram. jęz. pol. szk. Wyd. 9—11. Lwów 1910. opr. K 2:40 Próchnicki-Wojciechowski. Wypisy polskie. Tom IV. Lwów 1911. opr. 3:60 German-Petelenz-Gayczak. Ćwicz. niem. dla IV. kl. Wyd. 4. Lwów 1910. opr. K 3:60 Jahner. Deut. Gram. Wyd. 3 i 4. Lwów 1911. opr. K 2:20 Majerski. Geografia austr.-węg. monarchii. Wyd. 6. Zakrzewski. Hist. powsz. Cz. I. Wyd. 7. Kraków 1911. opr. K 2:40 Dziwiński. Podręcz. arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Wyd. 4. Lwów 1910. opr. K 4:50 Suppantchitsch - Hordyński. Podręcznik geometrii dla IV. i V. klasy. Lwów 1912. opr. 4 50 Wiśniowski. Zasady mineralogii i geologii. Wyd. 3. Lwów 1912. opr. K 3— Rostański. Botanika szk. dla klas wyższych. Wyd. 4. Kraków 1911. opr. K 3:20	Ks. Jeż. Nauka wiary katolickiej. Część I. Wyd. 3. Kraków 1911. opr. K 2— Livius. Wyd. Zingerle-Majchrowicz. Ovidius. Wyd. Ziwsa. K 1:40 Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka jęz. łacińskiego. Cz. II. Wyd. 9. 1909. opr. K 2:40 Fiderer. Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 1—4. Lwów 1909. opr. K 2:40 Homera Iliada. Część I. Wyd. Christ-Fischer. Fiderer. Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909. opr. K 3— Próchnicki i Wojciechowski. Wypisy polskie dla klasy V. Lwów 1911. K 3:80 Próchnicki F. O ważniejszych gatunkach poezji i prozy. Dodatek do Wypisów polskich Tom V. brosz. K—25 Jul. Ippoldt u. Adolf Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen I. Teil. V. Kl. Wyd. 3. Lwów 1912. opr. K 3:80 Zakrzewski. Historia powszechna. Część I. Wyd. 7. Kraków 1911. opr. K 2:40 Zakrzewski. Hist. pow. Cz. II. Wyd. 5. Kraków 1908. opr. K 2:40 Zakrzewski. Hist. pow. Cz. III. Wyd. 4. Kraków 1908. opr. K 2:80 Matematyka: Te same podręczniki, których używały uczennice w ubiegłym roku szk. w kl. V. Petelenz. Zoologia dla kl. wyższ. szkół. śred. Wyd. 3 Lwów 1907. opr. K 3—	Ks. Dr. Sieniatycki. Dogmatyka szczegółowa. Wydanie 2. Lwów 1910. opr. K 1:20 Sallustius. Wyd. Sołtysik. Vergilius. Wyd. Eichler-Rzepiński. Cicero. Wyd. Sołtysik. Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka jęz. łacińskiego. Wydanie 9. Lwów 1909. opr. K 2:40 Homera Odyssea. Wyd. Christ- Jezienicki. Demostenes. wyd. Wotke-Schmidt. Sofokles. Antyгона. Platon. Apologia. Wydanie Christ-Lewicki. Platon. Wybór pism. Chrestomatya. Wyd. Jędrzejowski. Fiderer. Gramatyka języka greckiego. Lwów 1909. opr. K 3— Tarnowski i Wójcik. Wyp. pol. Cz. I. Wyd. 4. Lwów 1909. opr. K 3:30 Tarnowski i Próchnicki. Wyp. pol. Cz. II. Wydanie 4. Lwów 1911. opr. K 3:60 Jul. Ippoldt u. A. Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. II. Teil. VI. Klasse. Wyd. 2. Lwów 1910. opr. K 3:60 Fr. Grillparzer. Die Ahnfrau; Körner, Zriny. Zakrzewski. Hist. pow. Cz. II. Wyd. 5. Kraków 1908. opr. K 2:40 Zakrzewski. Hist. pow. Cz. III. Wyd. 4. Kraków 1908. opr. K 2:80 Matematyka: Te same podręczniki, których używały uczennice w ubiegłym roku szk. w kl. V. Petelenz. Zoologia dla kl. wyższ. szkół. śred. Wyd. 3 Lwów 1907. opr. K 3—	Ks. Szczekliki. Etyka katolicka. Wyd. 5. Kraków 1912. opr. K 2:20 Cicero. De officiis. Wyd. Schiche-Terlikowski. Vergilius. Wyd. Eichler-Rzepiński. Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka jęz. łacińskiego. Wydanie 9. Lwów 1909. opr. K 2:40 Homera Odyssea. Wyd. Christ- Jezienicki. Demostenes. wyd. Wotke-Schmidt. Sofokles. Antyгона. Platon. Apologia. Wydanie Christ-Lewicki. Platon. Wybór pism. Chrestomatya. Wyd. Jędrzejowski. Fiderer. Gramatyka języka greckiego. Lwów 1909. opr. K 3— Tarnowski i Wójcik. Wyp. pol. Cz. I. Wydanie 4. Lwów 1909. opr. K 3:30 Tarnowski i Próchnicki. Wyp. pol. Cz. II. Wydanie 4. Lwów 1911. opr. K 3:60 Jul. Ippoldt u. A. Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. II. Teil. VI. Klasse. Wyd. 2. Lwów 1910. opr. K 3:60 Fr. Grillparzer. Die Ahnfrau; Körner, Zriny. Zakrzewski. Hist. pow. Cz. II. Wyd. 5. Kraków 1908. opr. K 2:40 Zakrzewski. Hist. pow. Cz. III. Wyd. 4. Kraków 1908. opr. K 2:80 Matematyka: Te same podręczniki, których używały uczennice w ubiegłym roku szk. w kl. V. Petelenz. Zoologia dla kl. wyższ. szkół. śred. Wyd. 3 Lwów 1907. opr. K 3—	Ks. Jougan. Hist. Kościoła katolickiego. Wyd. 3. Lwów 1907. opr. K 2— Horatius. Wyd. Dolnicki-Librewski. Tacitus. wyd. Staromiejski. Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka jęz. łacińskiego. Część II. Wydanie 9. Lwów 1909. opr. K 2:40 Platon. Wybór pism. Wydanie Jędrzejowski. Sofokles. Król Edyp. Wydanie Fr. Majchrowicza. Homera Odyssea. Wyd. Christ-Jezienicki. Ćwikliński. Gram. języka greckiego. Wyd. 3. Lwów 1902. opr. K 3:40 Tarnowski i Próchnicki. Wypisy pol. Cz. II. Wydanie 4. Lwów 1911. opr. K 3:60 Ippoldt. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. IV. Teil. VIII. Kl. Lwów 1909. K 4— Iphigenie auf Tauris von Goethe, Głabiński-Finkel. Historia austriacko-węg. monarchii i wiadomości polityczne i społeczne. Wydanie 3. Lwów 1910. opr. K 2— Lewicki. Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wydanie 4. Kraków 1910. opr. K 2— Matematyka: Te same podręczniki, których uczennice używały w ubiegłym roku szkolnym w klasie VII. Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla wyższ. klas. Wyd. 4. Kraków 1906. opr. K 3:40 Lindner-Kulczyński. Wykład psychologii. Wydanie 3. Kraków 1912. opr. K 2:20

